

STATISTISKA MEDDELANDEN

SER. A. BAND I: 2

**STATENS
UTARRENDERADE DOMÄNER**

ARRENDEÅRET

1910—1911

AF

KUNGL. STATISTISKA CENTRALBYRÅN

Intill den 29 januari 1913 offentliggjorda häften af de statistiska serierna:

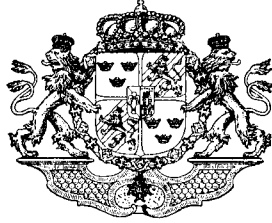
Bidrag till Sveriges officiella statistik.

[Serien Bidrag till Sveriges officiella statistik kommer efter hand att upphöra och ersättas af den nya serien Sveriges officiella statistik. De afdelningar af den gamla serien, hvaraf publikationer utkommit i den nya, utmärkas här nedan med tecknet*.]

- A) **Befolkningsstatistik**, af Statistiska centralbyrån [tabellkommissionen]: åren 1851—1910.*
- B) **Rättsväsendet**, af Chefen för Justitiedepartementet [Justitiestatsministern]: åren 1857—1910.
Sammandrag för åren 1830—1856 [I, II, III:1], utarbetadt i Justitietatsexpeditionen.
- C) **Bergshandteringen**, af Kommerskollegium: åren 1858—1910.*
- D) **Fabriker och handverk** [Fabriker och manufakturver], af Kommerskollegium: åren 1858—1910.
- E) **Sjöfart**, af Kommerskollegium.
Inrikes sjöfart och handel: åren 1858—1894.
Sjöfart: åren 1895—1910.
- F) **Handel**, af Kommerskollegium.
Utrikes handel och sjöfart: åren 1858—1894.
Handel: åren 1895—1910.
- G) **Fångvården**, af Fångvårdsstyrelsen: åren 1859—1910.*
- H) **Kungl. Maj:ts befallningshafvandes femårsberättelser**, jämte sammandrag af Statistiska centralbyrån: åren 1856—1905.
- I) **Telegrafväsendet**, af Telegrafstyrelsen: åren 1861—1910.*
- K) **Hälso- och sjukvården**.
 - I. Af Medicinalstyrelsen [Sundhetskolegium]: år 1861 [jämte öfversikt af årsberättelserna 1851—1860], åren 1862—1910.
 - II. Af Öfverstyrelsen öfver hospitalen: åren 1861—1900.
Af Medicinalstyrelsen angående sinnessjukvården i riket: åren 1901—1910.
- L) **Statens järnvägstrafik**, af Järnvägsstyrelsen [Styrelsen för statens järnvägstrafik]: åren 1862—1909, 1910: a. Berättelserna från och med år 1865 innehålla jämväl uppgifter angående de enskilda järnvägarna.
- M) **Postverket**, af Generalpoststyrelsen: åren 1864 [och förutgångna år], 1865—1910.*
- N) **Jordbruk och boskapskötsel**.
Hushållningssällskapens berättelser, jämte sammandrag af Statistiska centralbyrån: åren 1865—1911.
Sammandrag af Kungl. Maj:ts befallningshafvandes årsväxtberättelser, af Statistiska centralbyrån: åren 1874—1910.*
- O) **Landtmäteriet**, af Landtmäteristyrelsen [Generaldirektören för landtmäteriet]: åren 1867—1910.*
- P) **Undervisningsväsendet**, af Ecklesiastikdepartementet.
Folkundervisningen den 31 december 1868.
Folkskolorna: åren 1882—1910.
Statens allmänna läroverk för gossar: läsåren 1876/1877—1909/1910.
- Q) **Statens domäner**.
Skogsväsendet, af Domänstyrelsen [Skogsstyrelsen]: berättelse intill 1870, åren 1870—1910.
Jordbruksdomänerna, af Domänstyrelsen: berättelse för åren 1883—1887 jämte inledande historik.
- R) **Valstatistik**, af Statistiska centralbyrån.
Riksdagsmannavalen: åren 1872, 1875, 1876—1908.*
Kommunala rösträtten: åren 1871, 1892 och 1904.
Valrätt till Riksdagens andra kammare: år 1885: 1—2 och 3 jämte bihang, år 1900: 1—4.
Landstingsmannavalen och den kommunala rösträtten år 1910.*
- S) **Allmänna arbeten**, af Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen [Styrelsen för allmänna väg- och vattenbyggnader]: åren 1872—1910.
- T) **Lots- och fyrinrättningen samt lifräddningsanstalterna & rikets kuster**, af Lotsstyrelsen: åren 1878—1910.*
- U) **Kommunernas fattigvård och finanser**, af Statistiska centralbyrån: åren 1874—1910.

STATISTISKA MEDDELANDEN

SER. A. BAND I: 2

STATENS
UTARRENDERADE DOMÄNER

ARRENDEÅRET

1910—1911

AF

KUNGL STATISTISKA CENTRALBYRÅN

STOCKHOLM

KUNGL. BOKTRYCKERIET. P. A. NORSTEDT & SÖNER

1913

[123040]

Statistiska meddelanden. Ser. A
digitaliserad av Statistiska centralbyrån (SCB) 2009.

urn:nbn:se:scb-smsra-0102_

Innehållsförteckning.

Text.

	Sid.
Inledning	1.
I. Samtliga utarrenderade domäner	4.
II. Egentliga jordbruksdomäner	16.

Tabeller.

Tab. 1. Öfversikt öfver samtliga under Domänstyrelsens förvaltning ställda utarrenderade kronoegendomar, arrendeåret 1910—1911	38.
Tab. 2. Under Domänstyrelsens förvaltning ställda utarrenderade kronoegendomar med årligt arrendebelopp om 600 kr. och därunder, arrendeåret 1910—1911	39.
Tab. 3. Öfversikt öfver utarrenderade egentliga jordbruksdomäner, arrendeåret 1910—1911	40.
Tab. 4. Utarrenderade egentliga jordbruksdomäner, fördelade efter arealen tomt och åker, arrendeåret 1910—1911	42.
Tab. 5. Utarrenderade egentliga jordbruksdomäner, fördelade efter taxeringsvärdet, arrendeåret 1910—1911	43.
Tab. 6. Utarrenderade egentliga jordbruksdomäner, fördelade efter årligt arrendebelopp, arrendeåret 1910—1911	44.
Tab. 7. Utarrenderade egentliga jordbruksdomäner, fördelade efter årligt arrendebelopp per hektar tomt och åker, arrendeåret 1910—1911	45.
Tab. 8. Utarrenderade egentliga jordbruksdomäner, fördelade efter arrendebelopp per taxeringsvärde af 1 000 kr., arrendeåret 1910—1911	46.
Tab. 9. Utarrenderade egentliga jordbruksdomäner, fördelade efter arrendebelopp per hektar tomt och åker samt efter areal, arrendeåret 1910—1911	47.
Tab. 10. Utarrenderade egentliga jordbruksdomäner, fördelade efter arrendebelopp per taxeringsvärde af 1 000 kr. samt efter areal, arrendeåret 1910—1911	48.
Tab. 11. Utarrenderade egentliga jordbruksdomäner, fördelade efter arrendebelopp per hektar tomt och åker samt efter arrendekontraktets årtal, arrendeåret 1910—1911	49.
Tab. 12. Utarrenderade egentliga jordbruksdomäner, fördelade efter arrendebelopp per taxeringsvärde af 1 000 kr. och efter arrendekontraktets årtal, arrendeåret 1910—1911	50.

Index.

Texte.

	Pages.
Introduction	1.
I. Tous les domaines affermés de l'État	4.
II. Domaines agricoles au sens propre	16.

Tableaux.

	<i>Pages.</i>
Tabl. 1. Aperçu de tous les domaines affermés sous l'administration de la Direction générale des domaines, dans l'année d'affermage 1910—1911	38.
Tabl. 2. Les domaines affermés avec un fermage annuel de 600 couronnes au plus, dans l'année d'affermage 1910—1911	39.
Tabl. 3. Aperçu des domaines agricoles au sens propre, dans l'année d'affermage 1910—1911	40.
Tabl. 4. Domaines agricoles au sens propre, répartis par la superficie de la terre cultivée, dans l'année d'affermage 1910—1911	42.
Tabl. 5. Domaines agricoles au sens propre, répartis par la valeur taxée, dans l'année d'affermage 1910—1911	43.
Tabl. 6. Domaines agricoles au sens propre, répartis par le fermage annuel, dans l'année d'affermage 1910—1911	44.
Tabl. 7. Domaines agricoles au sens propre, répartis par le fermage évalué pour un hectare de la terre cultivée, dans l'année d'affermage 1910—1911	45.
Tabl. 8. Domaines agricoles au sens propre, répartis par le fermage évalué pour une valeur taxée de 1 000 couronnes, dans l'année d'affermage 1910—1911	46.
Tabl. 9. Domaines agricoles au sens propre, répartis par le fermage évalué pour un hectare de terre cultivée et par la superficie, dans l'année d'affermage 1910—1911	47.
Tabl. 10. Domaines agricoles au sens propre, répartis par le fermage évalué pour une valeur taxée de 1 000 couronnes et par la superficie, dans l'année d'affermage 1910—1911	48.
Tabl. 11. Domaines agricoles au sens propre, répartis par le fermage évalué pour un hectare de terre cultivée et par la date du bail, dans l'année d'affermage 1910—1911	49.
Tabl. 12. Domaines agricoles au sens propre, répartis par le fermage évalué pour une valeur taxée de 1 000 couronnes et par la date du bail, dans l'année d'affermage 1910—1911	50.

TILL KONUNGEN.

Statistiska centralbyrån får härmed i underdånighet afgifva en jämlikt nådigt bref den 9 februari 1912 utarbetad statistisk redogörelse angående statens utarrenderade domäner, arrendeåret 1910—1911.

Redogörelsen har nu införts i den nya serien Statistiska meddelanden, men öfverensstämmer i hufvudsak med den förut offentliggjorda berättelsen, afseende arrendeåret 1907—1908. Emellertid har en särskild öfversiktstabell utarbetats beträffande domäner med årligt arrendebelopp om 600 kr. och därunder, d. v. s. domäner, rörande hvilka det åligger Domänstyrelsen att efter arrendetidens slut till Eders Kungl. Maj:t inkomma med förslag till deras framtida disposition, eventuellt försäljning. Vidare hafva uppgifter influtit rörande de sedan föregående berättelses utgifvande skedda förändringarna beträffande domänernas antal, areal, taxeringsvärde, arrendebelopp m. m. samt de faktorer, som verkat dessa förändringar, hvarjämte här och hvar i texten smärre förändringar och tillägg företagits.

Primärmaterialet. I omnämnda nådiga bref af den 9 februari 1912 anbefalldes Statistiska centralbyrån att efter samråd med Domänstyrelsen göra den af sistnämnda ämbetsverk utarbetade »Förteckning öfver de under Kungl. Domänstyrelsens förvaltning ställda kronoegendomar, hvilkas afkastning i kronans räkenskaper upptages såsom arrendemedel, arrendeåret 1910—1911» till föremål för statistisk bearbetning. Det egentliga primärmaterialet till här föreliggande berättelse utgöres sålunda af sagda förteckning, och blott i undantagsfall har hänvändelse skett till värderingsinstrument och arrendekontrakt. Det bör emellertid påpekas, att en statistik, som i stor utsträckning anlitate äfven sagda handlingar, skulle gifva en långt fylligare och konkretare bild af domänförhållandena än här föreliggande bearbetning af förteckningen ifråga.

Dylika förteckningar hafva alltsedan år 1810 upprättats, först af Kammarkollegium, men för tiden från och med år 1882 af Domänstyrelsen. Genom nådiga bref den 20 februari 1880 och den 17 mars 1882 förordnades, att förteckning öfver kronoegendomarna, som dittills afgifvits till hvarje Riksdag, för framtiden skulle upprättas blott hvart tredje år och öfverlämnas till den Riksdag, som sammanträdde näst efter det omval till Riksdagens andra kammare ägt rum. Genom nådigt bref den 25 september 1908 påbjöds, att förteckningen hädanefter, räknadt från arrendeåret 1907—1908, skulle upprättas för hvarje år, äfvensom att i densamma en del af Domänstyrelsen föreslagna förändringar och tillägg skulle vidtagas.¹⁾

Alltsedan arrendeåret 1907—1908 skilja sig sålunda domänförteckningarna rätt väsentligt från tidigare årgångar. Där meddelas sålunda numera ej blott egendomarnas namn, belägenhet, mantal, arrendekontraktets datum, arrendetiden och årliga arrendebeloppet utan lämnas äfven uppgifter angående deras areal af olika ägoslag samt angående deras taxeringsvärde och den arrendeafkortning, som till äfventyrs ägt rum till följd af nybyggnader och jordförbättringar. Därtill innehåller den nu senast föreliggande förteckningen för arrendeåret 1910—1911 siffror angående arrendatorn tillkommande utsyning af virke samt beräknad skogsafkastning, uttryckt i kubikmeter. Men då det visat sig, att dessa nu för första gången i förteckningen intagna upp-

¹⁾ Förteckningarna för arrendeåren 1908—1909 och 1909—1910 hafva emellertid ej befordrats till trycket.

gifter äro långt ifrån fullständiga, har någon bearbetning af desamma ej kunnat företagas i föreliggande berättelse. Desamma underkastas emellertid för närvarande i Domänstyrelsen förnyad granskning och komplettering, och måhända kommer sedermera att utgifvas en supplerande redogörelse för arrendatorernas virkesförmåner.

Förteckningarna, som förut tryckts bland Statsutskottets och nu senast bland Jordbruksutskottets memorial, utgöra för närvarande det enda ställe, där man kan få en något så när tillförlitlig bild af förhållandena mellan jordegendomens areal af olika ägoslag, taxeringsvärde och arrendebelopp i vårt land. Men åtskilliga brister vidlåda dock förteckningarna ifråga.

Liksom vid hvarje arbete angående arealen af olika ägoslag har det stött på svårigheter att få fullt korrekta arealsiffror. Så grunda sig arealuppgifterna understundom på bykartor ända från år 1839, sedan hvilken tid oftast högst väsentliga nyodlingar företagits. Ej heller har alltid hänsyn tagits till den mark, som genom järnvägsexpropriationer m. m. frånhändts egendom. För en del domäner, där uppmätning ej skett, har man nöjt sig med ofta rätt primitiva uppskattningar, eller har man endast lämnat uppgift å totalarealen.¹⁾

Mest missvisande äro arealuppgifterna för skogsmarken, i det att ofta stora skogar, som undantagits från arrende och såsom kronoparker ställts under skogsstatens omedelbara förvaltning, medräknats (jfr sid. 9). Men detta torde för bedömande af arrendebeloppets förhållande till arealen vara af mindre olägenhet, eftersom arrendatorerna numera ej hafva fri dispositionsrätt öfver skogen. Långt betänkligare är det förhållandet, att från arrendet undantagen skog ej sällan medräknats i taxeringsvärdet och detta understundom till och med utan att vara redovisad i vederbörande arealkolumn (jfr sid. 9 och 10).

Beträffande arrendebeloppen torde inga väsentliga anmärkningar vara att göra mot Domänstyrelsens förteckning.

Angående önskvärdheten af en del andra uppgifters intagande i förteckningen, framför allt om under olika domäner hörande torp och lägenheter samt deras afgälder, hänvisas till sid. 27.

Om också genom den granskning, primäruppgifterna underkastats i Statistiska centralbyrån, en del af omnämnda brister afhjälpts, torde dock åtskilliga kvarstå.²⁾ Ty endast i de fall, där disproportionen mellan areal, taxeringsvärde och arrendebelopp varit mera påtaglig, hafva närmare undersökningar och eventuella rättelser företagits, och i de ofvan omnämnda fall, där från arrendet undantagen skog felaktigt inräknats i areal och taxeringsvärde, har rättelse af naturliga skäl oftast ej kunnat göras.

¹⁾ Sistnämnda olägenhet kommer alltmer att försvinna, sedan genom nådigt bref den 2 dec. 1892 påbjudits, att alla domäner, för hvilka uppmätning ej skett, före arrendevärdering skola uppmätas och kartläggas.

²⁾ Rörande omfattningen af gjorda ändringar och rättelser erhålles någon föreställning genom jämförelse af siffrorna i bifogade tab. 1 med de i förteckningens »Sammandrag» meddelade.

I. Samtliga utarrenderade domäner.

Öfver samtliga för statsverkets räkning utarrenderade domäner arrendeåret 1910—1911 lämnas i tab. 1 en öfversikt med absoluta tal och i tab. B med relativa. För att få dessa tabeller fullständiga hafva en del approximativa beräkningar måst göras, där Domänstyrelsens förteckning ej lämnat tillräckliga uppgifter. Särskildt gäller detta arealen af olika ägoslag för ett trettiotal egendomar i Malmöhus län, för hvilka endast totala arealen är känd. För de utarrenderade fiskena är ofta ingen areal redovisad, ehuru väl äfven i dessa arrenden nästan alltid ett stycke jord torde ingå. Rörande kvarstående ofullständigheter hänvisas till anmärkningarna vid tab. 1.

Olika slag af utarrenderade domäner. Dessa domäner äro af rätt skiftande karaktär. Enligt hvad som framgår af Domänstyrelsens förteckning, i vissa fall kompletterad med taxeringslängder, torde man kunna klassificera ifrågavarande egendomar såsom angifves i nedanstående tab. A.

Största antalet egendomar, eller vid pass 90 %, utgöres af hvad i denna berättelse kallas egentliga jordbruksdomäner, d. v. s. sådana jordbruksdomäner, som äro försedda med för jordbruket erforderliga, kronan tillhöriga åbyggnader, och som allt efter sin forna användning bära namn af kungsgårdar, kungsladugårdar, militie- och civilboställen, löningsjordar, hospitals-hemman m. m.

Tab. A. Olika slag af utarrenderade domäner.

Utarrenderade domäner	Antal	I arrendet ingående areal		Taxeringsvärde	Årligt arrendebelopp
		Tomt och åker	Totalareal		
		Har	Har	Kr.	Kr.
Egentliga jordbruksdomäner . .	1 794	89 426·89	197 862·97	58 027 700	2 095 333
Marker, skiften, tomter och holmar	80	436·82	928·88	633 500	18 327
Kungs-, krono- och stallängar .	85	300·41	307·68	180 800	10 403
Bostadslägenheter ¹⁾	3	2·82	2·86	19 700	1 005
Fisken	17	10·41	459·46	648 100	37 434
Kvarnar och sågar	11	26·45	89·08	179 300	10 981
Vattenfall och vattenverk . . .	2	0·66	3·72	44 000	2 415
Brotull	1	—	—	7 500	280
Summa arrendeåret 1910—1911	1 993	90 203·86	199 654·65	59 740 600	2 176 178
» » 1907—1908	2 118	93 209·04	242 363·98	61 073 090	2 236 505

¹⁾ Häri inräknadt en värdshuslägenhet.

Vid sidan af dessa egentliga jordbruksdomäner förekomma sådana, som sakna dylika åbyggnader. Det bör emellertid anmärkas, att skillnaden mellan dessa grupper någon gång blir en flytande och beroende på, hur man fattar begreppet *nödiga* byggnader. Jordbruksdomäner af sistnämnda slag äro de ofta genom ägostyckning uppkomna marker, skiften, tomter, som äro upplåtna till olika ändamål, ett par till betesmarker använda holmar samt framför allt flertalet af s. k. kungs-, krono- och stallängar, uppgående till 85 st. De äro mestadels utarrenderade till kringboende bönder, men ej sällan drifver arrendatorn, sedan han på egendomen låtit uppföra nödiga byggnader, själfständigt småbruk. Någon gång äro dylika domäner upplåtna till industriell verksamhet. Det sammanlagda antalet domäner utan kronan tillhöriga nödiga åbyggnader uppgick arrendeåret 1910—1911 till 165 st. eller 8·28 % af hela antalet mot 173 st. eller 8·17 % arrendeåret 1907—1908.

Vidare märkas 3 bostads- eller vårdshuslägenheter, hvilkas egentliga värde ligger i byggnaden, 17 lax-, ål- och andra fisken, af hvilka i synnerhet de förstnämnda äro rätt värdefulla — Älfkarleby i Uppsala län 220 000 kr. och Mör-rum i Blekinge län 200 000 kr. —, 11 kvarnar och sägar och slutligen 2 vattenfall och vattenverk samt Falkenbergs brotull. De i föregående redogörelse upptagna Lilla Edets slussar hafva från och med år 1909 öfvertagits af Vattenfallsstyrelsen, och den 14 mars 1910 utgick det sista af de fordom rätt talrikt förekommande skogsarrendena.

Antalet domäner. Egendomarnas antal är i tab. 1 angifvet efter antalet arrendekontrakt, såsom i Domänstyrelsens underdåniga berättelse rörande jordbruksdomänerna för åren 1883—1887 och i dess förteckningar varit fallet. Detta antal uppgick arrendeåret 1910—1911 till 1 993.

Till jämförelse med tidigare år meddelas här nedan motsvarande tal enligt Domänstyrelsens förteckningar:

	Antal domäner.		Antal domäner.
År 1882	3 469	År 1899	2 461
› 1884	3 507	› 1902	2 334
› 1887	3 463	› 1905	2 217
› 1890	3 285	› 1908	2 118
› 1893	3 030	› 1911	1 993
› 1896	2 682		

Som synes har egendomarnas antal varit stadigt och hastigt nedgående med undantag för året 1884, som uppvisar en tillväxt, beroende på att under tiden 1882—1884 landshöfdingslöneregleringsfondens m. fl. hemman och lägenheter lades under Domänstyrelsens förvaltning. Minskningen i domänernas antal har naturligtvis sin hufvudsakliga förklaringsgrund i det fortgående afyttrandet af mindre kronoegendomar. Under åren $\frac{14}{3}$ 1883— $\frac{14}{3}$ 1911 hafva sålunda enligt från Domänstyrelsen lämnade uppgifter 1,535 ¹⁾

¹⁾ I detta antal ingå ej de smärre lägenheter, som fränskilts egendom och försålts.

Tab. B. Under Domänstyrelsens förvaltning ställda utarrenderade domäners antal, areal, taxeringsvärde och årliga arrendebelopp för hvarje län i procent af summorna för hela riket, arrendåret 1910—1911.

L ä n	Antal egen- domar	I arrendet ingående areal					Taxe- rings- värde	Årligt arren- debelopp
		Tomt och åker	Ängs- o. odlings- mark	Skogs- och hag- mark	Im- pedi- ment	Total- areal		
	%	%	%	%	%	%	%	
Stockholms	5.22	4.40	2.29	3.64	4.16	3.82	4.42	4.33
Uppsala	7.33	4.41	3.19	4.49	2.11	4.24	3.89	4.39
Södermanlands	5.87	7.57	2.29	8.02	3.81	6.98	6.58	6.40
Östergötlands	10.84	10.16	7.87	10.36	11.66	9.99	10.74	10.82
Jönköpings	7.98	3.85	18.45	11.75	19.41	9.22	4.58	5.25
Kronobergs	4.11	1.73	9.14	5.80	2.62	4.30	2.30	2.22
Kalmar	4.67	5.75	9.60	8.49	9.80	7.43	4.97	5.36
Gottlands	0.55	0.59	1.69	1.25	0.99	1.00	0.44	0.44
Blekinge	0.35	0.17	0.51	0.55	0.20	0.36	0.61	0.79
Kristianstads	7.02	9.08	6.49	7.19	7.28	7.96	9.09	9.45
Malmöhus	10.84	12.18	8.39	0.30	1.98	6.73	19.00	18.26
Hallands	1.51	2.38	1.48	0.57	1.93	1.54	2.26	1.94
Göteborgs o. Bohus	5.92	4.81	3.64	7.33	4.73	5.66	5.26	4.97
Älfsborgs	4.62	4.83	4.26	6.72	6.16	5.54	3.47	3.26
Skaraborgs	10.64	16.06	10.34	10.42	12.04	13.00	10.91	12.02
Värmlands	1.91	2.70	2.39	2.24	2.30	2.47	2.38	1.51
Örebro	3.66	3.63	3.26	3.33	2.07	3.42	3.46	3.55
Västmanlands	4.01	4.48	1.79	4.13	5.59	4.03	3.52	3.80
Kopparbergs	0.65	0.68	1.01	1.22	0.45	0.93	0.78	0.36
Gäflborgs	1.30	0.18	0.53	0.27	0.10	0.25	0.48	0.31
Västernorrlands	0.05	0.01	—	0.52	0.34	0.22	0.01	0.02
Jämtlands	0.55	0.31	1.30	1.17	0.27	0.78	0.55	0.20
Västerbottens	0.30	0.04	0.09	0.22	0.00	0.12	0.19	0.13
Norrbottnens	0.10	—	0.00	0.02	—	0.01	0.11	0.22
Summa	100	100	100	100	100	100	100	100

kronoegendomar försålts och 214 öfverlämnats till annan förvaltning, medan däremot under samma tidrymd 126 på lön anslagna boställen indragits till statsverket och ytterligare omkring ett tiotal egendomar på grund af särskilda nådiga beslut öfverlämnats till Domänstyrelsens förvaltning. En del egendomar hafva under ifrågavarande år uppdelats i flera arrendelotter, hvarigenom antalet i kronans ägo kvarvarande domäner blifvit större än eljest skulle varit fallet.

Angående de utarrenderade kronodomänernas fördelning på olika län framgår af tab. 1 äfvensom tab. B, sid. 6, att det största antalet egendommar, 216 st., eller 10·84 % af samtliga, kom på hvart och ett af Östergötlands och Malmöhus län; närmast i ordningen kom Skaraborgs län med 212 st., 10·64 %. Närmare en tredjedel, eller 32·32 %, af dylika domäner voro sålunda belägna i dessa tre län. Sammanräknas med dessa de i Jönköpings och Uppsala län befintliga, fås en summa af 949 st. eller ej långt ifrån hälften af samtliga, 47·63 %. Däremot var antalet domäner ringa i Gottlands, Blekinge och Kopparbergs län samt i de norrländska länen. Domänerna i dessa åtta län utgjorde tillsammans endast 77 st., 3·85 % af hela antalet och för intet af dem undantagandes Gäfleborgs län (1·30 %) uppgick antalet till 1 % af det hela.

Arealen af tomt och åker. Största intresset knyter sig naturligtvis vid arealen af tomt och åker. Denna uppgick till sammanlagdt 90 203·86 hektar, en areal något mindre än den odlade jordens i hela Kronobergs län. De tre län, som voro främst beträffande domänernas antal, voro det äfven beträffande deras areal af tomt och åker, men öfvervikten var här än större och länens inbördes ordning en annan. Främst kom här Skaraborgs län med 14 483·89 hektar tomt och åker eller 16·06 % af samtliga egendomarnas areal tomt och åker. På Malmöhus län kommo 10 983·58 hektar eller 12·18 % och på Östergötlands län 9 161·32 hektar eller 10·16 %. Dessa tre län omfattade sålunda betydligt mer än en tredjedel (38·40 %) af samtliga egendomarnas tomt och åker. På Kristianstads län kommo 8 191·86 hektar, 9·08 %, och på Södermanlands län 6 831·16 hektar, 7·57 %. De två i Norrbottens län belägna egendomarna äro fisken utan redovisad areal af tomt och åker, så ock fyra af de i Västerbottens län belägna, där den redovisade arealen af tomt och åker uppgick till ej mer än 39·43 hektar, 0·04 %. Under 1 % kommo samma län som beträffande antalet, d. v. s. de två nyssnämnda samt Västernorrlands, Blekinge, Jämtlands, Gottlands och Kopparbergs län samt dessutom Gäfleborgs län. Sammanlagda arealen af tomt och åker för i dessa län belägna domäner uppgick till endast 1·98 % af samtligas.

Ses däremot utarrenderade domäners areal af tomt och åker i olika län i förhållande till hela länets areal af odlad jord, blifva procenttalen följande:

		%			%
Stockholms	län	2·36	Göteborgs o. Bohus län		4·31
Uppsala	»	2·53	Älfsborgs	»	1·98
Södermanlands	»	3·85	Skaraborgs	»	4·20
Östergötlands	»	3·69	Värmlands	»	1·19
Jönköpings	»	2·49	Örebro	»	2·09
Kronobergs	»	1·70	Västmanlands	»	2·62
Kalmar	»	2·90	Kopparbergs	»	0·59
Gottlands	»	0·76	Gäfleborgs	»	0·16
Blekinge	»	0·23	Västernorrlands	»	0·01
Kristianstads	»	3·27	Jämtlands	»	0·50
Malmöhus	»	3·17	Västerbottens	»	0·04
Hallands	»	1·56	Norrbottens	»	—

Hela riket 2·44

Det bör emellertid påpekas, att det här använda begreppet »tomt och åker» och det inom jordbruksstatistiken gängse »odlad jord» ej fullt täcka hvarandra, i det att jordbruksstatistiken redovisar tomtmarken såsom impediment. Dock torde skillnaden begreppen emellan ej vara af större betydelse.

Staten ägde sålunda i utarrenderade domäner arrendeåret 1910—1911 tomt och åker till en areal af 2·44 % af all Sveriges odlade jord. Främst kom Göteborgs och Bohus län med 4·31 %. Undantagandes de åtta länen (se sid. 7) med mindre betydande staten tillhörig utarrenderad tomt och åker, kommo på domänerna i öfriga sexton län 2·87 % af all där befintlig odlad jord.

Arealen af ängs- och odlingsmark. Den sammanlagda arealen ängs- och odlingsmark för de utarrenderade domänerna uppgick till 25 150·35 hektar. Däraf kommo på Jönköpings län 4 640·64 hektar eller 18·45 %, på Skaraborgs län 2 600·24 hektar, 10·34 %, på Kalmar län 2 413·14 hektar, 9·60 %, och på Kronobergs län 2 299·61 hektar, 9·14 %.

Ordningen länen emellan är sålunda här en helt annan än beträffande arealen tomt och åker, och detta sammanhänger naturligtvis framför allt med ägoslagsfördelningen inom länen i deras helhet. Att beträffande ängs- och odlingsmark för utarrenderade domäner göra jämförelse med respektive läns areal af naturlig äng skulle emellertid leda till missvisande resultat. Det i förteckningen öfver domänerna använda begreppet ängs- och odlings- (= odlingsbar) mark torde nämligen vara ganska vagt och i hvarje fall betydligt vidare än jordbruksstatistikens »naturlig äng».

Skogsarealen. Beträffande dispositionen af utarrenderade domäners skogar innehåller nådiga förordningen den 10 nov. 1882 följande bestämmelser: »Skogsmark, som ej afsättes till kronopark, upplåtes jämte jordegendomen på arrende, med rätt för arrendatorn i öfverensstämmelse med fastställd hushållningsplan och de närmare bestämmelser arrendekontraktet innehåller använda skogen till skogsfångst samt till bete, där sådant utan men för skogens återväxt kan medgifvas; dock må, där skogen är af betydighet, densamma från arrendet undantagas, med rätt för arrendatorn att erhålla årlig utsyning af husbehovsvirke, som i arrendekontraktet angifves.» — Enligt den af Domänstyrelsen utgifna berättelsen rörande skogsväsendet för år 1910 utgjorde arealen af de från arrende undantagna skogarna å arrendedomänerna sammanlagdt 71 056·13 har, hvaraf undantagna inägor 1 398·25 har, skogsmark 56 136·11 har samt impediment 13 521·77 har, medan arealen af i arrendet ingående skogar uppgick till sammanlagdt 72 767·04 har, hvaraf skogsmark 56 560·08 har och impediment 16 206·96. Såsom synes öfverensstämma sistnämnda summor icke med de i tab. 1 i enlighet med Domänstyrelsens förteckning angifna summorna, för skogs- och hagmark 79 154·49 har, och för impediment 5 145·95 har eller sammanlagdt 84 300·44. Detta förhållande beror delvis därpå, att begreppen skogsmark och impediment i Domänstyrelsens berättelse samt skogs- och hagmark och impediment i förteckningen ej täcka hvarandra, samt vidare därpå, att de båda uppgifterna ej afse fullt samma tidpunkt, utan respektive den 31 dec. 1910 och den 14 mars 1911; uppgiftslämnarne äro ej heller desamma, jägmästare och Kungl. Maj:ts befallningshafvande, och medan de förra grunda

sina uppgifter på skogsindelningshandlingar, gå de senare efter landtmäterihandlingar. Men en viktig orsak till olikheten är nog också att söka i det förut angifna förhållandet (jfr sid. 3), att från arrendet undantagen skog i förteckningen ofta felaktigt medräknats.

För bedömande af arrendeförhållandena äro emellertid de anförda siffrorna angående i arrendet ingående skogsmark af föga betydelse, ty de utgöra in- tet mått på den skog, hvaröfver arrendatorerna ha fri nyttjanderätt. Ett så- dant mått borde däremot i viss mån de nu för första gången i Domänstyrelsens förteckning, intagna uppgifterna angående arrendatorn tillkommande årlig skogsafkastning och virkesutsyning erbjuda, men af anförda skäl kan någon bearbetning af dessa uppgifter ej här framläggas (jfr sid. 3).

Beträffande skogs- och hagmarkens fördelning på domäner i olika län hän- visas till tab. 1 och tab. B.

Taxeringsvärdet för statens utarrenderade domäner uppgick arrendeåret 1910—1911 till sammanlagdt 59 740 600 kronor mot 61 073 090 kronor arren- deåret 1907—1908.

Emellertid äro taxeringsvärdena för statens domäner, liksom för jordbruks- fastigheter i allmänhet, föga tillförlitliga såsom värdemätare. Främst beror detta på den växlande praxis som tillämpas beträffande skogsmarkens och den därå växande skogens taxering. För närmare kännedom om dessa frågor hän- visas till Skogsbeskattningskommitténs år 1907 afgifna betänkande samt den inom kort utkommande del V af Finans-statistiska utredningar, utgifna af Fi- nansdepartementet, ur hvilka arbeten nedanstående uppgifter, angående skogs- taxering i allmänhet, äro hämtade. Enligt af sagda kommitté för år 1907 före- tagen undersökning är, som nämnts, praxis beträffande skogens taxering myc- ket olika i olika trakter. Endast mera undantagsvis är skogsmark med växan- de skog taxerad till hela sitt salu- eller sitt afkastningsvärde, och när sådan taxering förekommit, har beräkningen varit låg. Från taxering synes all- mänt värdet af husbehofsskog vara undantaget. Värdet af själfva skogsmar- ken uppgifves däremot alltid ingå i det jordbruksfastigheten i dess helhet åsatta taxeringsvärdet; och därtill skall i regel enligt uppgifterna vara tillagdt någon del af skogsbeståndets saluvärde. Visserligen finnas skäl för det antagandet, att vid allmänna taxeringarna åren 1903 och 1908 allt större hänsyn tagits till skogens värde, men denna tendens torde, särskildt på grund af den nyinförda lagen om skogsaccis icke fortleva eller åtminstone icke komma att fortleva.

Angående erläggande af utskylder för skogsmark, som blifvit afskild från en kronans jordbruksdomän för att såsom kronopark förvaltas, är att märka, att staten alltid betalar dylika utskylder (jfr kungl. brefvet af den 12 februari 1897). Sådan kronopark bör sålunda särskildt taxeras och dess taxerings- värde ej upptagas i Domänstyrelsens förteckning, men, som nämnts, torde där äfven en och annan kronopark vara inräknad i taxeringsvärdet. För till arrendedomän hörande skogsmark, som visserligen undantagits från arrendet och blifvit ställd under skogsstatens förvaltning, men där arrendatorn tillförsäk- rats rätt till utsyning af virke för husbehof samt möjligen äfven till bete för sina kreatur, betalas utskylderna af bemälde arrendator, såvida han ej blifvit

särskildt befriad därifrån. Att så förhåller sig framgår af flera prejudikat (jfr J. Meves uppsats »Om utskylder för statens skogar»). Äfven beträffande upptagandet af dylik skogs taxeringsvärde torde ej så få felaktigheter förekomma i sagda förteckning.

Af hvad ofvan nämnts angående skogens taxering samt af det förhållandet, att taxeringsvärdena äro för beskattningsändamål verkställda värderingar, torde framgå att dessa värden hafva en viss tendens att understiga de verkliga värdena — i olika grad på olika orter. Intill för några år sedan gällde detta särskildt beträffande domänernas taxeringsvärden, då i fråga om dessa egendomar något intresse att i och för beläning eller i spekulationssyfte höja taxeringsvärdet ej förefinnes. På sista tiden hafva dock taxeringsmyndigheterna landet rundt afsevärdt höjt taxeringsvärdena för statens egendomar. Att saluvärden och köpeskillingar för försålda — företrädesvis mindre — domäner det oakadt i allmänhet rätt betydligt öfverstiga taxeringsvärdena, framgår af nedanstående tab. C, upprättad med ledning af de förteckningar öfver försålda hemman och lägenheter, som af Domänstyrelsen årligen afgifvits till Statsutskottet eller fr. o. m. år 1910 till Jordbruksutskottet.

Det torde observeras, att tabellen i olikhet med motsvarande i föregående berättelse afser endast de egendomar, som försåls utan föregående ägostyckning. Att annan försäljning ej medtagits beror därpå, att, där förhållandena lämpa sig för ägostyckning, summan af köpeskillingarna för de olika lotterna så godt som undantagslöst öfverstiger värdet af egendomen i ostyckadt skick, och detta vare sig det gäller kronodomän eller annan jordbruksfastighet. Till jämförelse

Tab. C. Taxeringsvärde, saluvärde och köpeskillning för kronodomäner, som försåls utan föregående styckning, åren 1904—1911.

År	Antal egendomar	Taxeringsvärde	Saluvärde	Köpeskillning	Saluvärde	Köpeskillning
		Kr.	Kr.	Kr.	i % af taxeringsvärdet	
1904	12	84 500	160 466	189 320	189·90	224·05
1905	29	279 800	367 247	443 296	131·25	158·43
1906	31	286 700	375 773	505 632	131·07	176·36
1907	23	233 000	296 505	365 090	127·26	156·69
1908	30	345 600	450 588	600 725	130·38	173·82
1909	20	146 500	204 085	258 695	139·31	176·58
1910 ¹⁾	10	81 400	153 266	167 023	188·29	205·19
1911	11	161 400	217 357	252 225	134·67	156·27
Summa	166	1 618 900	2 225 287	2 782 006	137·46	171·85

¹⁾ De i förhållande till taxeringsvärdet höga saluvärdet och köpeskillingen år 1910 bero delvis på att domänen Stora Trädgården i Helgona socken, Södermanlands län, taxerad till 8700 kr., då saluvärderades till och försålles (till A.-b. Nordiska kompaniets verkstäder) för en köpeskillning af 44 598 kr.

med tabellens siffror kan anföras, att i omnämnda arbete af Finansdepartementet beräknas saluvärdet af den bevillningsskyldiga fastigheten år 1908 utgöra 125 % af taxeringsvärdet. En jämförelse mellan saluvärde och köpeskilling i tabellen gifva vid handen att öfverbetalning i rätt stor utsträckning äger rum för dessa begärliga småegendomar.

Hvad angår fördelningen på de särskilda länen af domänernas taxeringsvärde är att märka den framskjutna plats, Malmöhus län intager. Domänernas i detta län sammanlagda taxeringsvärde uppgick nämligen till 11 350 600 kronor eller till ej mindre än 19.00 % af totalsumman, ett mycket högt procenttal, jämfördt med det som gällde för samma län beträffande domänernas areal af tomt och åker (12.18 %), helst om man besinnar utmarkens obetydlighet. Närmast i ordningen kommo Skaraborgs län med 6 519 300 kronor, 10.91 %, — arealen af tomt och åker 16.06 % — samt Östergötlands län med 6 415 350 kronor, 10.74 %, — arealen af tomt och åker 10.16 % —. På dessa tre län kommo alltså 40.65 % af samtliga domäners taxeringsvärde, eller en något högre siffra än för arealen tomt och åker (38.40 %). — Den skånska jordens större värdefullhet bekräftas ytterligare af det relativt höga procenttal, 9.09 %, hvarmed Kristianstads län ingår i det sammanlagda taxeringsvärdet. Låga procenttal kommo däremot äfven i fråga om taxeringsvärdet på Norrlandslänen, Gottlands län, Blekinge län och Kopparbergs län, ehuruval till följd af stora skogsmarker, både sådana, som verkligen ingå i arrende, och sådana, som ej ingå men felaktigt medräknats i taxeringskolumnen (jfr sid. 3), taxeringsvärdena för de nordliga länen synas ovanligt höga i förhållande till areal tomt och åker. Äfven Blekinge län har att uppvisa ett i förhållande till areal af tomt och åker högt taxeringsvärde, beroende till stor del på det höga taxeringsvärdet (200 000 kr.) för ett därstädes beläget laxfiske.

Arrendebeloppet. Jämlikt gällande grunder angående förvaltningeu af kronans jordbruksdomäner utgå som bekant arrendeafgifterna numera i penningar. Endast för 7 egendomar kvarstår det gamla betalningssättet in natura. Af dessa voro 4 upplåtna på ständig och 2 på obestämd tid samt 1 på 50-årigt arrende. I tabellbilagorna hafva dessa arrendeafgifter i persedlar reducerats till penningar i enlighet med 1911 års markegångsvärden.

Sammanlagda arrendebeloppet uppgick arrendeåret 1910—1911 till 2 176 178 kronor brutto eller med afdrag för på grund af nybyggnader och jordförbättringar beviljade afkortningar till 1 735 687 kronor, medan motsvarande siffror för arrendeåret 1907—1908 utgjorde 2 236 505 och 1 843 663 kronor.

Till komplettering af dessa uppgifter och till jämförelse med tidigare år lämnas i omstående tab. D en del siffror, hämtade ur Kapitalkonto till Rikshufvudboken.

Det förtjänar påpekas att arrendemedlens minskning under alla dessa år ej uteslutande beror på det fortgående afyttrandet af mindre domäner. Den stora minskningen mellan åren 1888 och 1889 var sålunda närmast en följd af den genom nådiga brefvet den 13 juli 1887 för kronans arrendatorer medgifna rätten att under vissa villkor uppsäga sina arrenden; vid förnyad utarrendering visade sig nämligen omöjligt att uppnå de tidigare arrendebeloppen. Skillnaden

Tab. D. Arrendemedel, statens utgifter för utarrenderade domäner samt netto-behållning, åren 1883—1911.

År	Debiterade arrendemedel	Influtna arrendemedel	U t g i f t e r			Netto-behållning
			Afföning åt domänintendenter	Resekostnader åt domänintendenter och andra personer	Summa	
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
1883	3 222 295	3 155 771	44 150	40 038	84 188	3 071 583
1884	3 156 500	3 036 486	45 846	39 048	84 894	2 951 592
1885	¹⁾ 3 241 741	¹⁾ 3 297 515	45 000	39 044	84 044	3 213 471
1886	3 191 948	3 076 685	45 000	41 787	86 787	2 989 898
1887	3 162 535	2 762 639	45 000	48 310	93 310	2 669 329
1888	3 123 101	2 929 144	45 000	63 951	108 951	2 820 193
1889	2 744 782	2 558 370	45 000	54 415	99 415	2 458 955
1890	2 698 609	2 607 728	44 875	48 914	93 789	2 513 939
1891	2 672 598	2 608 101	45 000	46 896	91 896	2 516 205
1892	2 675 128	2 610 854	45 000	54 666	99 666	2 511 188
1893	2 649 876	2 541 133	45 000	62 363	107 363	2 433 770
1894	2 606 053	2 463 329	45 000	58 552	103 552	2 359 777
1895	2 567 767	2 441 156	44 942	59 557	104 499	2 336 657
1896	2 517 034	2 348 955	45 000	44 192	89 192	2 259 763
1897	2 486 553	2 309 988	43 200	48 505	91 705	2 218 283
1898	2 454 519	2 261 366	43 200	52 723	95 923	2 165 443
1899	2 445 525	2 241 916	43 200	41 631	84 831	2 157 085
1900	2 429 055	2 194 877	43 132	40 429	83 561	2 111 316
1901	2 393 805	2 153 805	43 200	40 234	83 434	2 070 371
1902	2 381 033	2 089 565	43 200	48 810	92 010	1 997 555
1903	2 364 994	1 941 653	43 200	49 285	92 485	1 849 168
1904	2 363 387	1 990 153	43 200	43 358	86 558	1 903 595
1905	2 343 281	1 927 052	43 140	56 306	99 446	1 827 606
1906	2 313 906	1 854 180	43 200	45 008	88 208	1 765 972
1907	2 282 571	1 851 298	42 517	47 052	89 569	1 761 729
1908	2 194 009	1 782 314	42 800	51 773	94 573	1 687 741
1909	2 308 241	1 879 654	35 500	51 567	87 067	1 792 587
1910	2 232 538	1 843 544	35 300	45 536	80 836	1 762 708
1911	2 226 414	1 768 780	35 500	42 922	78 422	1 690 358
Summa	75 449 798	68 528 011	1 253 302	1 406 872	2 660 174	65 867 837

¹⁾ Det osedvanliga förhållandet mellan debiterade och influtna arrendemedel år 1885 beror på då företagen förändring i bokföringen.

mellan debiterade och influtna belopp beror i främsta rummet på de ofvannämnda afkortningarna på grund af nybyggnader och jordförbättringar men därjämte äfven på restantier och afkortningar till följd af bristande betalningsförmåga.

Bland utgifter äro i tabellen icke medtagna de för den centrala förvaltningen, d. v. s. kostnaderna för Domänstyrelsens jordbruksbyråer. Enligt i Domänstyrelsen företagna beräkningar uppgingo dessa år 1910 till vid pass 40 000 kronor. Statens verkliga nettoinkomst af arrendemedel utgjorde sålunda år 1910 1 722 708 kronor, eller 2·88 % af taxeringsvärdet. Att emellertid sistnämnda siffra i och för sig icke kan tillerkännas någon nämnvärd betydelse, framgår af hvad längre fram yttras om förhållandet mellan arrendebelopp och taxeringsvärde. Motsvarande procenttal för arrendeåret 1907—1908 var 2·70 %.

Beträffande arrendebeloppens fördelning på olika län framgår af tab. B att den, såsom naturligt är, ganska nära ansluter sig till den för arealen af tomt och åker samt för taxeringsvärdet gällande. Men afvikelser förekomma, för hvilka framdeles skall närmare redogöras. Redan nu må anmärkas, hurusom Malmöhus län här än ytterligare distanserar öfriga län, i det att detsamma hade att uppvisa ett arrendebelopp på 397 392 kronor eller 18·26 % af totalsumman. Skaraborgs län rycker fram som n:r 2 med 261 488 kronor, 12·02 %, och Östergötlands län kommer som n:r 3 med 235 457 kronor, 10·82 %. På dessa tre län kommo sålunda 41·10 % af samtliga arrendemedel. Med inräknande af Kristianstads län stiger siffran till 50·55 % eller vid pass hälften af det totala arrendebeloppet. Föga betydande summor kommo på Gottlands och Blekinge län samt på de sex nordligaste länen, af hvilka Västernorrlands kom allra sist med ett arrendebelopp af endast 515 kronor.

För arrendeafkortning i olika län hänvisas till tab. 1.

Domäner med arrendebelopp om 600 kr. och därunder. I enlighet med nådiga brefven af den 27 maj 1874, 18 maj 1888 och 23 maj 1902 beror det af Kungl. Maj:t att rörande domäner, som vid inträffad arrendeledighet lämna statsverket årligt arrende om 600 kr. och därunder, efter omständigheterna i hvarje fall, förordna, huruvida egendomen skall för kronan behållas eller till större eller mindre del försäljas. På grund af dessa bestämmelser har det ansetts lämpligt att i tab. 2 lämna en särskild öfversikt öfver dylika smärre domäner. Någon närmare kommentering af tabellen i fråga torde ej vara erforderlig. Det må endast nämnas, att antalet dylika domäner utgjorde 693 eller 34·77 % af hela antalet, arealen af tomt och åker 11 829·31 hektar, 13·11 %, totalarealen 38 539·40 hektar, 19·30 %, taxeringsvärdet 8 166 400 kr., 13·67 % och årliga arrendebeloppet 253 033 kr., 11·63 %. Särskildt talrika, 95, voro de i Uppsala län, där ett flertal hofstallängar äro belägna. I hvardera af Stockholms och Malmöhus län finnes ett femtiotal. — På grund af den fortgående försäljningen decimeras naturligtvis antalet dylika domäner rätt hastigt. Arrendeåret 1907—1908 utgjorde de 823, deras areal af tomt och åker 14 627·67 har, totalarealen 59 299·01 har, taxeringsvärdet 9 913 212 kr. och årliga arrendebeloppet 304 875 kr.

Förändringar beträffande domänernas antal, areal, taxeringsvärde och arrendebelopp sedan arrendeåret 1907—1908. En jämförelse mellan tab. 1 och motsvarande för arrendeåret 1907—1908 gifver vid handen, att domänernas antal sedan dess nedgått med 125, arealen tomt och åker med 3 005·18 har, arealen ängs- och odlingsmark med 2 945·18 har, skogsarealen med 36 076·42 har, impedimentet med 682·55 har och totalarealen sålunda med 42 709·33 har samt vidare domänernas taxeringsvärde med 1 332 490 kr. och arrendebeloppet med 60 327 kr. Dessa förändringar äro förorsakade af domäners försäljning eller öfverlämnande till annan myndighet, tillkomsten af nya domäner under Domänstyrelsens förvaltning, nya kontrakts ingående, genom hvilka ej blott arrendebeloppen ändrats utan äfven uppdelningar och sammanslagningar af

Tab. E. Från arrendeåret 1907—1908 till arrendeåret 1910—1911 skedda förändringar beträffande domänernas antal, areal, taxeringsvärde och arrendebelopp.

Faktorer som verkat förändring	Förändringar beträffande							
	antalet domäner	i arrendet ingående areal					taxeringsvärde	arrendebelopp
		tomt och åker	ängs- och odlingsmark	skogs- och hagmark	impediment	Summa		
		Har	Har	Har	Har	Har		
Öfverlämnande (helt) till skogsstaten . .	- 13	- 196·62	- 184·78	- 1 488·61	- 13·68	- 1 883·69	- 128 900	- 3 807
Delvis försäljning, delvis öfverlämnande till skogsstaten . .	- 6	- 144·05	- 109·80	- 753·22	- 33·79	- 1 040·86	- 118 218	- 2 092
Öfverlämnande till annan myndighet .	- 10	- 708·55	- 255·95	- 1 180·97	- 116·51	- 2 261·98	- 781 200	- 21 640
Försäljning (hel eller delvis) ¹⁾	- 165	- 3 164·84	- 967·87	- 5 288·41	- 171·16	- 9 592·28	- 2 054 544	- 60 370
Sammanslagning . .	- 4	—	—	—	—	—	—	+ 124
Nyttillkomst	+ 11	+ 442·80	+ 74·25	+ 244·62	+ 17·54	+ 779·21	+ 213 620	+ 8 220
Styckning	+ 62	—	—	—	—	—	—	+ 6 963
Afslutande af (188) nya kontrakt ²⁾ . .	—	—	—	- 5 285·25	—	- 5 285·25	—	+ 4 163
Ommätning, nytaxering m. m. ³⁾ . . .	—	+ 766·08	- 1 501·03	- 22 324·58	- 364·95	- 23 424·48	+ 1 536 752	+ 8 110
Summa	- 125	- 3 005·18	- 2 945·18	- 36 076·42	- 682·55	- 42 709·33	- 1 332 490	- 60 327

¹⁾ Häri ingår Hede frälsesäteri i Älfsborgs län med en areal om 54·93 har tomt och åker, 5·61 har ängs- och odlingsmark, 76·66 har skogs- och hagmark och 3·30 har impediment, taxeringsvärde 30 000 kr. och arrendebelopp 1 350 kr., hvilket kostnadsfritt upplåtits till Kinna och Örby kommuner.

²⁾ Kontrakten afse samma egendomar som förut gällande kontrakt, d. v. s. egendomar som icke undergått styckning eller sammanslagning.

³⁾ Förändringar i arrendebeloppet på grund af kontraktsbestämmelser.

domäner skett, men en stor del af förändringarna i uppgifterna angående areal, taxeringsvärde och arrendebelopp bero på ommätningar och omtaxeringar samt under gällande kontraktstid skedda förändringar i arrendebeloppet.

Omstående tabell angående dessa förändringar är uppgjord efter jämförelse mellan domänförteckningarna för åren 1907—1911 samt efter de af Domänstyrelsen uppgjorda förteckningarna öfver försålda domäner, hvarjämte kompletterande uppgifter erhållits från sagda ämbetsverk.

Arrendetiden. Enligt gällande bestämmelser skall i allmänhet arrende af kronan tillhörig jordegendom omfatta 20 år; dock må i afbidan på skiftes eller vattenaflednings fullbordan så ock i händelse under närmast följande åren annat sådant förhållande antages inträda, som på arrendevärdet väsentligen inverkar, utarrendering ske på kortare tid. Anses större odlingsföretag böra å en egendom utföras, ankommer på Kungl. Maj:t att efter framställning af Domänstyrelsen förordna, huruvida egendomen må upplåtas på arrende för längre tid, dock ej öfver 30 år.

I enlighet med dessa bestämmelser var arrendeåret 1910—1911 det stora flertalet domäner, 1 747 st. eller 87·66 %, utarrenderade på 20 år. De därefter vanligaste arrendetiderna äro resp. 5, 30, 1 och 10 år, men för öfrigt förekomma alla arrendetider mellan 1 och 20 år samt ett par på 28 och ett par på 29 år, såsom framgår af nedanstående uppgifter:

Arrenden på	Antal	%	Arrenden på	Antal	%
1 år	30	1·51	15 år	3	0·15
2 »	15	0·75	16 »	2	0·10
3 »	3	0·15	17 »	6	0·30
4 »	2	0·10	18 »	2	0·10
5 »	45	2·26	19 »	21	1·05
6 »	7	0·35	20 »	1 747	87·66
7 »	4	0·20	28 »	2	0·10
8 »	1	0·05	29 »	2	0·10
9 »	1	0·05	30 »	31	1·56
10 »	28	1·41	50 »	1	0·05
11 »	2	0·10	Ständig tid	5	0·25
12 »	7	0·35	Obestämd tid	10	0·50
13 »	10	0·50			
14 »	6	0·30	Summa	1,993	100

Arrendet på 50 år afser en mindre lägenhet i Gäfleborgs län. — Af på ständig tid utarrenderade domäner äro af större betydelse endast kronohemmanet Bergshamra i Stockholms län och Lindhofs kungsgård i Hallands län, taxerade till resp. 150 000 och 250 000 kr. och med årliga afgifter i naturapersedlar motsvarande enligt 1911 års markegångspris 292·01 och 1 423·58 kr. Dessa egendomar äro genom donation upplåtna på ständigt arrende, Bergshamra till

grefliga ätten Barck och Lindhof till landshöfdingen friherre Axel Faltzburgs arfvingar. De öfriga perpetuella arrendena gälla f. d. pipareboställena Brännarby i Södermanlands län och Holgryte i Jönköpings län samt f. d. hospitalslägenheten Oxie (gatehus) i Malmöhus län, af hvilka Holgryte mot ett årligt arrendebelopp af 20 kr. är upplåtet under villkorlig besittningsrätt till viss man och hans arfvingar samt de båda andra utarrenderade till resp. Vansö församling och Oxie kyrka mot årliga arrenden in natura, motsvarande i penningar resp. 76-68 och 4-77 kr.

De under rubriken arrenden på obestämd tid upptagna domänerna äro ön Tylen i Kattegatt, som tills vidare disponeras af lotsverket, f. d. barberarebostället Långanäs i Jönköpings län, som kostnadsfritt upplåtits till länets lands-ting att användas som uppfostringsanstalt för vanartade barn, ett område af f. d. kompanichefsostället Husie i Malmöhus län, hvilket mot en årlig afgäld af 4-6 hektoliter korn — motsvarande arrendeåret 1910—1911 i penningar 40 kr. 80 öre — upplåtits till Husie församling, ett område vid Bohus raserade fästning, som mot ett årligt arrende af 4 kr. 50 öre upplåtits till Kungälfvs stad, samt slutligen sex tomter och lägenheter under Valls kungsladugård i Gäfleborgs län, för hvilka arrendet gäller till dess laga skifte fastställt.

II. Egentliga jordbruksdomäner.

I det föregående har en öfversikt lämnats öfver samtliga statens utarrenderade domäner. En mera i detalj gående undersökning af arrendeförhållandena måste af naturliga skäl inskränkas till att afse endast de egentliga jordbruksdomänerna, sålunda med uteslutande af »ängar», tomter, bostadslägenheter, fisken, kvarnar och dylikt.

De egentliga jordbruksdomänerna utgjorde arrendeåret 1910—1911 sammanlagdt 1 794 eller 90-02 % af hela antalet domäner, arealen af tomt och åker 89 426-89 har, 99-14 %, taxeringsvärdet 58 027 700 kr., 97-13 %, och bruttoarrendebeloppet 2 095 333 kr., 96-28 %. Motsvarande siffror för arrendeåret 1907—1908 voro respektive 1 903 eller 89-85 %, 92 313-07 har, 99-04 %, 59 208 590 kr., 96-95 %, och 2 136 888 kr., 95-55 %.

Rörande de egentliga jordbruksdomänernas fördelning på olika län hänvisas till hvad ofvan yttrats om samtliga domäner samt vidare till tab. 3 och tab. F å nästa sida.

Egentliga jordbruksdomäner, fördelade i grupper efter arealen af tomt och åker, taxeringsvärdet och arrendebeloppet. För att belysa de olika domänernas areal och värde hafva egendomarna länsvis uppdelats i grupper och såsom indelningsgrund tagits i tab. 4 arealen af tomt och åker, i tab. 5 taxeringsvärdet och i tab. 6 årliga arrendebeloppet. För åstadkommande af större öfverskådlighet meddelas å sid. 19 en gemensam tabell med större och följaktligen färre grupper samt i relativa tal. Dylika relativa tal för hela riket lämnas å sid. 18 jämväl beträffande mindre grupper.

Tab. F. Utarrenderade egentliga jordbruksdomäners antal, areal, taxeringsvärde och årliga arrendebelopp för hvarje län i procent af summorna för hela riket, arrendeåret 1910—1911.

L ä n	Antal egen- domar	I arrendet ingående areal					Taxe- rings- värde	Årligt arrende- belopp
		Tomt och åker	Ängs- o. odlings- mark	Skogs- och hagmark	Im- pedi- ment	Total- areal		
	%	%	%	%	%	%	%	
Stockholms	4.01	4.30	2.30	3.68	4.22	3.79	4.42	4.33
Uppsala	4.79	4.25	3.21	4.54	2.13	4.18	3.36	3.50
Södermanlands	5.96	7.58	2.28	8.06	3.86	7.01	6.70	6.53
Östergötlands	11.26	10.15	7.87	10.45	11.73	10.02	10.67	10.75
Jönköpings	8.70	3.88	18.54	11.87	19.68	9.30	4.69	5.40
Kronobergs	4.40	1.73	9.11	5.84	2.61	4.31	2.31	2.20
Kalmar	5.18	5.80	9.64	8.58	9.94	7.49	5.12	5.57
Gottlands	0.45	0.60	1.70	1.10	0.22	0.98	0.45	0.44
Blekinge	0.34	0.17	0.51	0.55	0.21	0.37	0.29	0.24
Kristianstads	7.36	9.15	6.50	7.14	7.38	7.97	9.31	9.78
Malmöhus	10.93	12.11	8.36	0.30	2.01	6.70	19.12	18.70
Hallands	1.45	2.33	1.44	0.57	1.84	1.51	2.10	1.77
Göteborgs och Bohus	6.41	4.85	3.65	7.40	4.80	5.71	5.38	5.14
Älfsborgs	5.07	4.88	4.27	6.79	6.24	5.59	3.57	3.39
Skaraborgs	11.65	16.18	10.38	10.49	12.20	13.09	11.18	12.38
Värmlands	2.01	2.72	2.39	2.26	2.33	2.49	2.36	1.46
Örebro	3.96	3.65	3.27	3.36	2.10	3.45	3.56	3.68
Västmanlands	4.29	4.51	1.79	4.17	5.67	4.06	3.61	3.92
Kopparbergs	0.67	0.68	1.02	1.17	0.46	0.91	0.80	0.38
Gäflborgs	0.39	0.12	0.37	0.27	0.10	0.21	0.33	0.16
Västernorrlands	—	—	—	—	—	—	—	—
Jämtlands	0.61	0.32	1.31	1.19	0.27	0.79	0.57	0.21
Västerbottens	0.11	0.04	0.09	0.22	0.00	0.12	0.10	0.07
Norrbottnens	—	—	—	—	—	—	—	—
Summa	100	100	100	100	100	100	100	100

Af dessa tabeller framgår, att de största grupperna utgjordes af domäner med tomt och åker om 20—30 har, 21.86 % af samtliga, taxeringsvärde om 15 000—20 000 kr., 20.93 %, och arrendebelopp om 600—800 kr., 22.58 %. Därefter kommo beträffande areal af tomt och åker den närmast högre gruppen, tomt och åker om 30—40 har, 17.10 %, och beträffande taxeringsvärde och arrendebelopp de närmast lägre grupperna, taxeringsvärde om 10 000—15 000 kr., 15.25 %, och arrendebelopp om 400—600 kr., 18.84 %. Med alla tre in- delningsgrunderna lågo de två näst talrikaste grupperna på hvar sin sida om

Domäner med tomt och åker om	Procent	Domäner med taxeringsvärde om	Procent	Domäner med arrendebelopp om	Procent
högst 5 har	1·75	högst 5 000 kronor	2·31	högst 200 kronor	3·01
5— 10 »	2·72	5 000— 10 000 »	6·24	200— 400 »	6·91
10— 20 »	13·02	10 000— 15 000 »	15·25	400— 600 »	18·84
20— 30 »	21·86	15 000— 20 000 »	20·93	600— 800 »	22·58
30— 40 »	17·10	20 000— 25 000 »	14·53	800—1 000 »	13·82
40— 50 »	12·06	25 000— 30 000 »	10·52	1 000—1 200 »	7·86
50— 60 »	7·53	30 000— 35 000 »	5·35	1 200—1 400 »	5·69
60— 70 »	6·06	35 000— 40 000 »	4·28	1 400—1 600 »	3·57
70— 80 »	4·02	40 000— 50 000 »	6·86	1 600—1 800 »	3·01
80— 90 »	2·78	50 000— 60 000 »	3·04	1 800—2 000 »	2·28
90—100 »	1·70	60 000— 80 000 »	3·83	2 000—2 500 »	3·51
100—150 »	4·98	80 000—100 000 »	2·64	2 500—3 000 »	2·73
150—200 »	2·04	100 000—200 000 »	3·32	3 000—4 000 »	2·96
mer än 200 »	2·38	mer än 200 000 »	0·85	mer än 4 000 »	3·23
Summa	100	Summa	100	Summa	100

maximigruppen. Öfver hälften af samtliga egentliga jordbruksdomäner utgjordes sålunda af egendomar med tomt och åker om 10—40 har, med taxeringsvärde om 10 000—25 000 kr. och med årligt arrendebelopp om 400—1 000 kr. Om också en stor del egendomar, som förekomma i den ena af dessa grupper, äfven tillhöra de två andra, så sammanfalla dock naturligtvis ingalunda de tre grupperna. — Att märka är vidare det ringa antalet af små egendomar, sådana med tomt och åker om högst 5 har, taxeringsvärde om högst 5 000 kr. och arrendebelopp om högst 200 kr., en naturlig följd af den fortgående försäljningen af mindre domäner. Ännu funnos emellertid 516 st. jordbruksdomäner med arrendebelopp under 600 kr., 28·76 % af hela antalet, jfr tab. 2. Arrendeåret 1907—1908 uppgick deras antal till 633 st., 33·26 %.

Antalet domäner med tomt och åker om mer än 100 har utgjorde 166 st., 9·40 %; 42 st., 2·38 %, hade mer än 200 har tomt och åker. Taxerade till öfver 60 000 kr. voro 189 st., 10·64 %, till mer än 100 000 kr. 74 st., 4·17 %, och till mer än 200 000 kr. 15 st., 0·85 %. Domäner med arrendebelopp på öfver 2 500 kr. utgjorde 160 st., 8·92 %; 58 st., 3·23 %, lämnade arrenden på mer än 4 000 kr. och 26 st., 1·45 %, arrenden på mer än 5 000 kr. Den största domänen såväl beträffande areal af tomt och åker som taxeringsvärde och arrendebelopp var f. d. öfverstebostället Tommarp i Kvidinge socken, Kristianstads län, med en areal af tomt och åker om 490·55 har, taxeringsvärde om 361 000 kr. och arrendebelopp om 12 855 kr. Andra stora och värdefulla domäner voro bland andra Starby och Kungsörs kungsladugårdar i resp. Östergötlands och Västmanlands län med tomt och åker om 417·15 och 422·04 har, taxeringsvärde om 294 800 och 260 000 kr. samt årligt arrendebelopp om 11 000 och 8 387 kr.

Tab. G. Utarrenderade egentliga jordbruksdomäner, fördelade efter arealen tomt och åker, efter taxeringsvärde och efter årligt arrendebelopp, arrendåret 1910—1911.

L ä n	Antal domäner med tomt och åker om					Antal domäner med taxeringsvärde om					Antal domäner med arrendebelopp om				
	högst 10 har	10—40 har	40—70 har	70—150 har	mer än 150 har	högst 10 000 kr.	10 000— 25 000 kr.	25 000— 50 000 kr.	50 000— 100 000 kr.	mer än 100 000 kr.	högst 400 kr.	400— 1 000 kr.	1 000— 2 000 kr.	2 000— 4 000 kr.	mer än 4 000 kr.
	i p r o c e n t a f h e l a a n t a l e t d o m ä n e r														
Stockholms län . . .	6.94	40.28	33.33	15.28	4.17	8.45	45.07	30.99	9.86	5.63	9.72	45.83	29.17	13.89	1.39
Uppsala . . .	2.44	57.32	29.27	8.53	2.44	6.98	72.09	13.95	4.65	2.33	10.46	70.93	11.63	6.98	—
Södermanlands . . .	4.67	42.99	24.30	18.69	9.35	16.04	38.68	28.30	10.38	6.60	9.35	47.66	26.17	12.15	4.67
Östergötlands . . .	3.96	62.87	21.29	8.42	3.46	4.50	61.50	23.00	9.50	1.50	3.96	64.36	23.27	6.43	1.98
Jönköpings . . .	10.32	82.58	5.16	1.94	—	19.35	70.97	7.10	2.58	—	14.10	75.64	7.69	1.93	0.64
Kronobergs . . .	29.11	60.76	10.13	—	—	29.87	50.65	16.88	2.60	—	36.71	55.70	5.06	2.53	—
Kalmar . . .	3.22	44.09	29.03	18.28	5.38	9.78	44.57	34.78	6.52	4.35	13.98	46.24	24.73	11.83	3.22
Gottlands . . .	—	62.50	12.50	12.50	12.50	—	62.50	25.00	12.50	—	25.00	50.00	12.50	12.50	—
Blekinge . . .	16.67	66.66	16.67	—	—	—	66.67	33.33	—	—	—	83.33	16.67	—	—
Kristianstads . . .	—	38.64	31.06	26.51	3.79	2.27	38.64	36.36	18.94	3.79	2.27	43.18	32.58	16.67	5.30
Malmöhus . . .	0.58	41.62	31.21	20.81	5.78	2.58	22.68	34.54	26.80	13.40	7.14	25.00	31.63	24.49	11.74
Hallands . . .	—	46.15	23.08	23.08	7.69	—	50.00	13.64	18.18	18.18	7.69	42.31	34.61	11.54	3.85
Göteborgs o. Bohus . . .	1.74	66.08	26.09	5.22	0.87	2.63	60.53	33.33	2.63	0.88	6.95	67.83	20.87	3.48	0.87
Älfsborgs . . .	2.20	46.15	32.97	16.48	2.20	12.09	58.24	25.27	4.40	—	16.48	61.54	19.78	2.20	—
Skaraborgs . . .	0.96	35.41	36.36	18.18	9.09	8.13	49.28	32.54	5.74	4.31	3.83	55.98	28.71	7.65	3.83
Värmlands . . .	—	27.78	33.33	33.33	5.56	5.71	20.00	57.14	14.29	2.86	13.89	66.67	13.89	5.55	—
Örebro . . .	1.41	54.93	29.58	11.27	2.81	2.82	57.74	29.58	8.45	1.41	2.82	61.97	26.76	7.04	1.41
Västmanlands . . .	2.60	58.44	25.97	7.79	5.20	3.90	72.72	16.88	3.90	2.60	2.60	72.73	16.88	5.19	2.60
Kopparbergs . . .	8.34	66.67	8.33	8.33	8.33	16.67	25.00	33.33	16.67	8.33	66.67	25.00	—	8.33	—
Gäflleborgs . . .	28.58	71.42	—	—	—	50.00	—	33.33	16.67	—	28.57	57.14	14.29	—	—
Västernorrlands . . .	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Jämtlands . . .	18.18	72.73	—	9.09	—	—	63.64	27.27	9.09	—	72.73	27.27	—	—	—
Västerbottens . . .	50.00	50.00	—	—	—	50.00	—	50.00	—	—	50.00	—	50.00	—	—
Norrbottnens . . .	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Hela riket arrendeåren 1910—1911	4.47	51.98	25.65	13.48	4.42	8.55	50.76	27.01	9.51	4.17	9.92	55.24	22.41	9.20	3.23
1907—1908	4.80	54.81	23.19	12.82	4.38	10.56	51.09	24.98	9.97	3.40	12.61	55.12	20.39	8.72	3.16

DOMÄNERNAS FÖRDELNING I GRUPPER.

Beträffande de olika storleks- och värdegruppernas förekomst inom olika län är att märka, att liksom beträffande hela riket så äfven inom hvar och ett af länen de största grupperna för det mesta utgjordes af domäner med tomt och åker om 10—40 har, taxeringsvärde om 10 000—25 000 kr. och arrendebelopp om 400—1 000 kr. En del undantag förekommo likväl. Så utgjorde i Malmöhus län beträffande taxeringsvärdet domäner om 25 000—50 000 kr. den största gruppen och domäner om 50 000—100 000 kr. den näst största, hvarjämte beträffande arrendebeloppet domäner med arrende om 1 000—2 000 kr. voro de talrikaste. I Skaraborgs län var gruppen domäner med tomt och åker om 40—70 har maximigrupp och i Värmlands län omfattade grupperna om 40—70 har och 70—150 har hvardera 33·33 %, medan gruppen om 10—40 har kom först i tredje rummet med 27·78 %. I sistnämnda län liksom i Kopparbergs län voro beträffande taxeringsvärdet domäner om 25 000—50 000 kr. de talrikaste, hvaremot de oftast förekommande arrendena i Kopparbergs län voro de om högst 400 kr. De fåtaliga Norrlandsdomänerna och de afvikelser dessa företedde lämnas här och i det följande helt åsido.

Ett rätt stort antal smärre domäner — tomt och åker om högst 10 har, taxeringsvärde om 1 000 kr. och därunder samt arrendebelopp om högst 400 kr. — var karakteristiskt för Kronobergs och Jönköpings län, medan ett betydande antal större domäner — tomt och åker om 100 har och däröfver, taxeringsvärde om minst 100 000 kr. och arrendebelopp om minst 2 500 kr. — voro belägna i Malmöhus, Skaraborgs och Kristianstads län.

Medeltal för domänernas areal af tomt och åker, taxeringsvärde och arrendebelopp. Till ytterligare belysning af frågan om domänernas storlek meddelas i tabellen å sid. 21 uppgifter för hvarje län rörande domänernas medelareal af tomt och åker, medeltaxeringsvärde och medelarrendebelopp, äfvensom länens ordningsnummer med afseende på dessa medeltal.

Arrendebelopp i förhållande till areal af tomt och åker. I tab. 7 äro domänerna grupperade efter det bruttoarrende de lämnade per har tomt och åker; i tab. H (sid. 23) åskådliggöres detsamma i relativa tal och större grupper. Å sid. 22 lämnas slutligen dylika relativa tal för hela riket med samma gruppindelningar som i tab. 7.

Af dessa tabeller framgår, att den största gruppen, 427 eller 24·18 % af samtliga domäner, utgjordes af sådana med arrende om 20—25 kr. per har tomt och åker. Därefter talrikast voro domäner med 15—20 kr:s arrende, 362 st., 20·50 %, och som nr 3 kom gruppen 25—30 kr., 267 st., 15·12 %. Ungefär $\frac{3}{5}$ af samtliga domäner gäfvos sålunda ett arrende om 15—30 kr. per har tomt och åker. Relativt stora voro äfven grupperna 10—15 kr. och 30—35 kr., så att för nära $\frac{4}{5}$ (78·14 %) af samtliga domäner arrendet låg mellan 10—35 kr. per har tomt och åker.

Om sålunda ett vanligaste arrendebelopp rätt tydligt framträder, visa dock tabellerna i huru hög grad arrendebeloppen fluktuerade. Medan 19·03 % af samtliga arrendena öfverstege 35 kr., 5·84 % 50 kr. och 0·51 % 100 kr., gäfvos 12·11 % af domänerna högst 15 kr., 2·83 % högst 10 kr. och 0·40 % högst 5 kr., allt per har tomt och åker.

L ä n	Egentliga jordbruksdomäners							
	medelareal af tomt och åker		medel-taxerings-värde		medelarrendebelopp			
					Brutto		Med afdrag för beviljade afkortningar	
	Länets nummer	Hektar	Länets nummer	Kronor	Länets nummer	Kronor	Länets nummer.	Kronor
Stockholms	9	53:35	7	35 639	5	1 260	3	1 105
Uppsala	15	44:18	20	22 664	13	852	16	693
Södermanlands	5	63:38	6	36 313	4	1 279	5	1 042
Östergötlands	14	44:94	11	30 659	9	1 115	10	870
Jönköpings	19	22:25	21	17 466	17	725	17	639
Kronobergs	21	19:64	22	17 009	20	582	19	526
Kalmar	7	55:78	9	31 948	6	1 255	6	959
Gottlands	4	66:99	8	32 438	8	1 153	8	881
Blekinge	18	25:36	14	27 800	14	850	12	850
Kristianstads	6	61:98	3	40 951	2	1 553	2	1 271
Malmöhus	8	55:27	1	56 615	1	2 000	1	1 570
Hallands	1	80:14	2	46 908	3	1 426	4	1 065
Göteborgs och Bohus	16	37:68	18	27 130	12	937	13	759
Älfsborgs	12	47:90	19	22 742	16	780	20	462
Skaraborgs	2	69:23	10	31 034	7	1 241	9	870
Värmlands	3	67:52	5	38 039	15	848	14	703
Örebro	13	46:03	13	29 085	10	1 087	7	921
Västmanlands	10	52:40	16	27 209	11	1 066	11	865
Kopparbergs	11	50:81	4	38 883	19	656	18	594
Gäfileborgs	22	14:90	17	27 171	21	473	21	424
Västernorrlands	—	—	—	—	—	—	—	—
Jämtlands	17	25:74	12	29 900	22	394	22	338
Västerbottens	20	19:72	15	27 800	18	700	15	700
Norrbottnens	—	—	—	—	—	—	—	—
Hela riket arrendeåren 1910—1911	—	49:85	—	32 345	—	1 168	—	923
1907—1908	—	48:51	—	31 113	—	1 123	—	917

I flertalet af de särskilda länen var gruppen med arrendebelopp om 15—30 kr. per har tomt och åker talrikast företrädd. Men i Jönköpings och Malmöhus län var gruppen med 30—45 kr. per har tomt och åker den största, i Blekinge län utgjorde grupperna om 15—30 och 30—45 kr. hvardera en tredjedel af egendomarna, och i Värmlands och Kopparbergs län var gruppen om högst 15 kr. maximigrupp. — Af arrenden under 10 kr. per har tomt och åker — inalles 50 — förekommo 8 i hvardera af Älfsborgs och Värm-

Domäner med arrendebelopp per hektar tomt och åker om	Procent	Domäner med arrendebelopp per taxeringsvärde af 1000 kr. om	Procent
högst 5 kronor	0·40	högst 5 kronor	0·22
5— 10 »	2·43	5— 10 »	0·79
10— 15 »	9·28	10— 15 »	1·01
15— 20 »	20·50	15— 20 »	3·10
20— 25 »	24·18	20— 25 »	4·50
25— 30 »	15·12	25— 30 »	10·47
30— 35 »	9·06	30— 35 »	19·53
35— 40 »	6·34	35— 40 »	20·88
40— 45 »	3·51	40— 45 »	16·88
45— 50 »	3·34	45— 50 »	10·92
50— 60 »	3·57	50— 60 »	7·99
60— 70 »	1·02	60— 70 »	2·53
70—100 »	0·74	70—100 »	0·79
mer än 100 »	0·51	mer än 100 »	0·39
Summa	100	Summa	100

lands län. Domäner med arrendebelopp om mer än 60 kr. per har tomt och åker, som i hela riket utgjorde 40, påträffades framför allt i Kronobergs och Malmöhus län, 12 i hvardera.

Arrendebeloppen i medeltal per har tomt och åker för domäner inom hvarje län och hela riket framgå af tab. I, där äfven de ordningsnummer länen intogo med afseende på dessa medeltal äro angifna.

Såsom komplement till dessa siffror meddelas i samma tabell å sid. 25, huru stora arealer af olika ägoslag i medeltal svarade mot ett arrendebelopp af 100 kr. för domäner inom hvarje län.

För ett arrendebelopp af 100 kr. erhöles sålunda den största arealen af tomt och åker i Värmlands län, 7·96 har, och däreft i Kopparbergs, 7·74 har, i Jämtlands, 6·54 har, och i Gottlands län 5·81 har. Den relativt minsta arealen af tomt och åker erhöles i Malmöhus län, 2·76 har, i Blekinge län, 2·98 har och i Jönköpings län, 3·07 har. Men i sistnämnda län var den ängs- och odlingsmark arrendatorn erhöles så mycket större och öfverträffades endast af den han bekom i Jämtlands, Kronobergs och Gottlands län.

Orsakerna till såväl olikheterna i medelarrendebeloppen för olika län som de i tab. 7 framträdande stora fluktuationerna hos arrendebeloppet i dess förhållande till arealen af tomt och åker äro först och främst att söka i samma faktorer, som betinga jordbruksfastigheternas taxeringsvärden. Den odlade jordens större eller mindre naturliga fruktbarhet och dess kultur liksom arealen och beskaffenheten af öfriga ägoslag, åbyggnadernas goda eller dåliga skick, å egendomen möjligen befintlig såg, kvarn eller vattenfall, tillgång till fiske, förefintligheten af torp och afgäldsbetalande lägenheter, klimatiska förhållanden, egendomens läge med åtföljande bättre eller sämre afsättningsmöjligheter,

Tab. H. Utarrenderade egentliga jordbruksdomäner, fördelade efter arrendebeloppet per har tomt och åker och per taxeringsvärde af 1 000 kronor, arrendeåret 1910—1911.

L ä n	Domäner med årligt arrendebelopp om									
	högst 15 kr.	15—30 kr.	30—45 kr.	45—60 kr.	mer än 60 kr.	högst 15 kr.	15—30 kr.	30—45 kr.	45—60 kr.	mer än 60 kr.
	per har tomt och åker					per taxeringsvärde af 1 000 kr.				
	I procent af hela antalet domäner									
Stockholms	16·67	62·50	13·89	1·39	5·55	4·23	15·49	49·29	25·35	5·64
Uppsala	18·29	68·29	9·76	2·44	1·22	—	10·46	69·77	19·77	—
Södermanlands	3·74	87·85	7·48	0·93	—	—	18·87	61·32	18·87	0·94
Östergötlands	1·98	75·25	16·34	4·95	1·48	0·50	15·50	67·50	14·50	2·00
Jönköpings	1·29	34·84	50·32	10·97	2·58	1·29	10·32	52·91	26·45	9·03
Kronobergs	8·86	39·24	16·46	20·25	15·19	3·90	23·38	40·26	14·28	18·18
Kalmar	10·75	75·27	13·98	—	—	—	22·83	45·65	28·26	3·26
Gottlands	37·50	62·50	—	—	—	—	50·00	37·50	12·50	—
Blekinge	—	33·33	33·33	16·67	16·67	—	50·00	50·00	—	—
Kristianstads	14·39	49·24	32·58	3·79	—	0·76	14·39	60·61	23·48	0·76
Malmöhus	2·31	28·32	33·53	28·90	6·94	1·55	22·16	65·98	9·79	0·52
Hallands	23·08	61·54	15·38	—	—	4·55	22·73	40·91	18·17	13·64
Göteborgs och Bohus	8·70	60·00	20·87	9·56	0·87	—	26·31	63·16	9·65	0·88
Älfsborgs	32·97	61·54	5·49	—	—	—	26·37	57·14	10·99	5·50
Skaraborgs	21·05	73·21	5·26	0·48	—	0·48	9·09	58·37	28·71	3·35
Värmlands	69·44	27·78	2·78	—	—	20·00	57·14	22·86	—	—
Örebro	2·82	73·23	18·31	2·82	2·82	—	14·08	61·97	22·54	1·41
Västmanlands	3·90	89·61	5·19	1·30	—	—	9·09	58·44	28·57	3·90
Kopparbergs	66·67	16·67	8·33	8·33	—	50·00	33·34	8·33	—	8·33
Gäflleborgs	—	28·57	42·86	28·57	—	16·67	33·33	—	—	50·00
Västernorrlands	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Jämtlands	45·46	36·36	18·18	—	—	63·64	27·27	9·09	—	—
Västerbottens	50·00	—	50·00	—	—	—	100·00	—	—	—
Norrbottnens	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Hela riket arrendeåren 1910—1911	12·12	59·80	18·91	6·91	2·26	2·03	18·06	57·29	18·91	3·71
1907—1908	13·35	59·89	18·54	6·14	2·08	2·28	19·36	57·61	17·93	2·92

Tab. I. Utarrenderade egentliga jordbruksdomäners medelarrendebelopp per har tomt och åker samt per taxeringsvärde af 1 000 kronor äfvensom medelareal per årligt arrendebelopp om 100 kr. brutto, arrendeåret 1910—1911.

L ä n.	Egentliga jordbruksdomäners medelarrendebelopp per							
	har tomt och åker				taxeringsvärde af 1 000 kronor			
	Brutto.		Med afdrag för beviljade afkortningar		Brutto		Med afdrag för beviljade afkortningar	
	Länets nummer	Kronor	Länets nummer	Kronor	Länets nummer	Kronor	Länets nummer	Kronor
Stockholms	11	23·62	7	20·72	10	35·36	5	31·01
Uppsala	15	19·29	15	15·68	6	37·60	8	30·57
Södermanlands	14	20·18	14	16·44	12	35·22	10	28·69
Östergötlands	9	24·82	11	19·35	8	36·38	11	28·36
Jönköpings	3	32·61	3	28·71	1	41·53	1	36·57
Kronobergs	5	29·66	5	26·77	15	34·24	6	30·91
Kalmar	12	22·49	12	17·20	3	39·27	9	30·03
Gottlands	18	17·21	18	13·14	9	35·55	15	27·14
Blekinge	2	33·53	2	33·53	16	30·59	7	30·59
Kristianstads	7	25·06	8	20·50	5	37·92	4	31·03
Malmöhus	6	29·55	6	23·21	11	35·32	14	27·74
Hallands	17	17·79	16	13·29	17	30·40	17	22·70
Göteborgs o. Bohus	8	24·87	9	20·15	13	34·54	13	27·99
Älfsborgs	19	16·28	22	9·64	14	34·28	18	20·31
Skaraborgs	16	17·93	19	12·57	2	40·00	12	28·05
Värmlands	22	12·56	21	10·41	19	22·30	19	18·47
Örebro	10	23·63	10	20·02	7	37·39	3	31·68
Västmanlands	13	20·35	13	16·52	4	39·19	2	31·81
Kopparbergs	21	12·92	20	11·69	21	16·88	21	15·27
Gäflleborgs	4	31·74	4	28·48	20	17·40	20	15·62
Västernorrlands	—	—	—	—	—	—	—	—
Jämtlands	20	15·30	17	13·15	22	13·17	22	11·32
Västerbottens	1	35·51	1	35·51	18	25·18	16	25·18
Norrbottens	—	—	—	—	—	—	—	—
Hela riket arrendeåren 1910—1911	—	23·43	—	18·52	—	36·11	—	28·54
1907—1908	—	23·15	—	18·90	—	36·09	—	29·47

L ä n	Egentliga jordbruksdomäners medelareal af				
	tomt och åker	ängs- och odlingsmark	skogs- och hagmark	impediment	hela ägovidden
	per årligt arrendebelopp om 100 kronor brutto.				
	Har	Har	Har	Har	Har
Stockholms	4·23	0·64	3·17	0·24	8·28
Uppsala	5·18	1·10	4·85	0·15	11·28
Södermanlands	4·96	0·42	4·61	0·14	10·13
Östergötlands	4·03	0·88	3·63	0·26	8·80
Jönköpings	3·07	4·10	8·22	0·88	16·27
Kronobergs	3·37	4·96	9·93	0·29	18·55
Kalmar	4·45	2·07	5·76	0·43	12·71
Gottlands	5·81	4·60	9·34	0·12	19·87
Blekinge	2·98	2·49	8·51	0·21	14·19
Kristianstads	3·99	0·80	2·73	0·18	7·70
Malmöhus	2·76	0·53	0·06	0·03	3·38
Hallands	5·62	0·98	1·20	0·25	8·05
Göteborgs och Bohus	4·02	0·85	5·38	0·22	10·47
Älfsborgs	6·14	1·51	7·49	0·45	15·59
Skaraborgs	5·58	1·00	3·16	0·24	9·98
Värmlands	7·96	1·96	5·80	0·39	16·11
Örebro	4·23	1·06	3·41	0·14	8·84
Västmanlands	4·91	0·55	3·98	0·35	9·79
Kopparbergs	7·74	3·24	11·64	0·29	22·91
Gäflborgs	3·15	2·79	6·28	0·15	12·37
Västernorrlands	—	—	—	—	—
Jämtlands	6·54	7·54	21·48	0·32	35·88
Västerbottens	2·82	1·65	12·13	0·00	16·60
Norrbottnens	—	—	—	—	—
Hela riket arrendeåren					
1910—1911	4·27	1·19	3·74	0·24	9·44
1907—1908	4·32	1·31	5·38	0·25	11·26

närhet till stad eller järnvägsstation med åtföljande förmåner, naturskönhet, tillgång och pris på arbetskraft samt kommunalskatternas storlek äro faktorer, som verka i minst lika hög grad på arrendebeloppet som på taxeringsvärdet i dess förhållande till tomt och åker.

Det är framför allt den odlade jordens utmärkta beskaffenhet och kultur, som åstadkommer de höga arrendena för domäner i Malmöhus län, arrenden, som kunna gå upp till mellan 70 och 75 kr. per har tomt och åker, såsom t. ex.

beträffande Vadensjö och Lilla Hörstad i Rönnebergs härad. Är så någon gång åkern förvandlad i trädgård, kunna än högre arrenden påräknas äfven i andra län. Så torde väl trädgårdsjorden vara en af orsakerna till, att Stenbrottet utanför Stockholm gifver ett arrende af 150 kr. per har tomt och åker. Men å andra sidan är det den för skånska förhållanden klena jorden i Färs och Frosta härader, som, såsom länets domänintendent framhållit, i hög grad sänker arrendena i dessa trakter. Att en egendom, som t. ex. Skäpperöd i Färs härad, lämnar endast 17 kr. pr har tomt och åker, kan icke förvåna, när man i värderingsinstrumenten såsom slutomdöme rörande åkerjorden läser, att den öfver allt är mycket skral, och att det vill synas, som om sådan mark bäst ägnade sig för skörd af omogen säd till foder. Liknande omdömen, såsom t. ex. att största delen af åkern till sin beskaffenhet närmar sig flygsanden, äro ej alltför sällsynta beträffande Skånedomäner i dessa trakter. — Den af naturen dåliga och understundom äfven vanskötta jorden i framför allt Värmlands men äfven Gottlands, Jämtlands, norra delen af Älfsborgs och de trakter af Västmanlands län, där staten äger domäner, är det, som i första rummet åstadkommer de låga arrendena därstädes. Tidt och ofta påträffar man i värderingsinstrumenten för domäner i Värmlands län uppgifter om jordens dåliga beskaffenhet, så t. ex. beträffande Solberg, Västra Rud och Skin-naregården, hvilka alla gifva arrenden under 10 kr. per har tomt och åker.

Beträffande Värmlandsdomänerna är det dock kanske lika ofta det dåliga och otidsenliga skick, hvori åbyggnaderna befinna sig, som håller arrendena nere. I värderingshandlingarna för ofvannämnda egendomar kan man få bekräftelse äfven härpå. Å andra sidan visar exempelvis Väderstad i Östergötlands län — på sin tid säte för domhafvanden —, hurusom ett präktigt corps de logis kan stegra arrendet upp till 62 kr. per har tomt och åker.

Finnes det så på domänen tillgång till vattenkraft, kvarn eller såg, kan staten påräkna högst afsevärda arrenden, sådana som för Högebro i Jönköpings län, 77 kr., Hackekvarn i Kronobergs län, 117 kr., Hjältorp i Älfsborgs län, 38 kr. per har tomt och åker o. s. v.

Hurusom små gårdar, där arrendatorn själf med tillhjälp af sin familj eller en dräng och en piga brukar jorden, lämna relativt högre arrendebelopp än de stora gårdarna med där erforderlig större och dyrbarare arbetskraft, skall i det följande närmare belysas. Det må här endast påpekas, att förekomsten af smärre domäner torde vara en af orsakerna till de höga arrendena i Jönköpings och Kronobergs län, medan däremot de talrika större domänerna i Älfsborgs och Skaraborgs län rätt väsentligt bidraga till sänkandet af medel-arrendebeloppet per har tomt och åker i dessa län.

I ofvannämnda två Smålandslän verkar emellertid en annan faktor i än högre grad stegrande på arrendebeloppen. Det är icke blott den odlade jorden, som har sitt värde, äfven öfriga ägoslag hafva sitt. Framför allt är det ängsmarken, som näst efter åkern spelar den största rollen. Den ansenliga ängsmarken i Jönköpings, Kronobergs och Gäfleborgs län bidrager till att här stegra arrendena. Den nästan totala saknaden af naturlig äng förklarar delvis de låga arrendena i Södermanlands län, liksom den dåliga, mestadels af vatten-

sjuka starrängar bestående ängsmarken å domäner i Stockholms län i viss mån bidrager till att här hålla arrendebeloppen nere. Hvad angår skogens inverkan på arrendebeloppet är det klart, att arrendatorn tillkommande virkesförmåner spela en betydande roll. När dessa såsom i omnämnda Smålandslän äro relativt stora, bidrager detta rätt väsentligt till höjande af medelarrendebeloppet per har tomt och åker, och beträffande flera domäner i dessa län får nog förekomsten af riklig virkesutsyning eller skogsafkastning anses såsom den förnämsta orsaken till höga arrenden, exempelvis beträffande Trismålen i Jönköpings län, Agnäs, Skateboda-Kölaboda, Virshult och Makrismåla i Kronobergs län, där virkesförmånerna enligt Domänstyrelsens förteckning uppgå till mellan 5.75 och 19.59 kbm. per har tomt och åker samt arrendena till 61.54—94.04 kr. per har tomt och åker. Att arrendatorerna i Kristianstads, Malmöhus, Hallands samt Göteborgs och Bohus län oftast äro nödsakade att köpa sitt husbehovsvirke är naturligtvis ägnadt att sänka arrendena i dessa län.

De klimatiska förhållandenas verkan framgår af de i de nordliga länen sjunkande arrendena, och ett för jordbruket ogynnsamt klimat bidrager äfven till Värmlandsdomänernas låga arrenden. — Huru en egendoms läge i öfrigt kan influera på dess arrendebelopp, finnas otaliga exempel på. Domäner, belägna intill Stockholm, Göteborg och andra städer, men äfven intill köpingar och municipalsamhällen, betinga, delvis på grund af de goda afsättningsmöjligheterna, mycket höga arrenden. I dylika trakter påträffas de högsta arrendena, såsom för Ekelund, Sveden och Stenbrottet i närheten af Stockholm, Bällskär, Backa, Rödjan och Skarvik intill eller inom Göteborg samt egendomen Mjölby invid municipalsamhället med samma namn.

Nyss nämndes Ekelund utanför Stockholm såsom exempel på huru en domäns läge kan uppdrifva arrendebeloppet. Dess enorma höjd, 517 kr. per har tomt och åker, beror emellertid i främsta rummet på att å egendomen finnes en mängd lägenheter, som betala höga afgälder till arrendatorn. Samma förklaring gäller beträffande åtskilliga andra höga arrenden, där lägenhetsafgålderna ofta nog gå upp ända till närmare halfva arrendebeloppet. Om dylika lägenheter och deras afgälder samt om torp och deras skyldigheter, lämnar Domänstyrelsens förteckning ingen som helst upplysning. Emellertid äro dessa faktorer af så stor betydelse, att man utan fullt exakta uppgifter i dessa frågor ej kan bilda sig någon slutgiltig uppfattning om statens arrendeförhållanden. — För statens egnahemspolitik torde dessutom dylika uppgifter vara af vikt.

Hvad slutligen angår förhållandet mellan kommunalskatternas höjd och arrendebeloppen, så kan man ju utan vidare utgå ifrån att ett dylikt förhållande existerar. Att med siffror påvisa detsamma möter emellertid den svårigheten, att arrendekontrakten ofta äro afslutade på en tid, då utdebiteringen varit en helt annan än för närvarande.

Emellertid låta åtskilliga abnorma arrendebelopp icke förklara sig af ofvan nämnda faktorer utan bero de på arrendekontraktens bestämmelser samt de förhållanden, som stå i samband med arrendeauktionerna. Dessa faktorer inverka för öfrigt ej blott på arrendebeloppets höjd i förhållande till arealen utan jämväl på dess storlek i förhållande till taxeringsvärdet.

Först och främst spelar arrendetiden en viktig roll. Ju kortare arrendetiden är, desto lägre blir i regeln arrendet. Då nu en ej ringa del af domänerna äro utarrenderade på 1—5 år, måste statens arrendeinkomster härigenom röna en ogynnsam inverkan. Åtskilliga exempel föreligga också, hurusom en kort arrendetid kan vara hufvudorsaken till låga arrenden; sådant är fallet beträffande Össjö och Brusarp i Kronobergs län m. fl. Att de perpetuella arrendena i allmänhet gifva staten ringa inkomst är ett känt faktum; så utgör arrendebeloppet för det värdefulla Bergshamra i Stockholms län endast 14·54 kr. och för Lindhofs kungsgård i Hallands län endast 4·52 kr. per har tomt och åker. Emellertid uppgår arrendet för f. d. piparebostället Brännårby i Södermanlands län till 34·11 kr. per har tomt och åker.

En annan ej oviktig faktor är tiden för arrendekontraktets ingående och då rådande ekonomiska konjunkturen. Denna fråga skall i det följande närmare behandlas. Dåliga konjunkturen, men kanske lika ofta rena tillfälligheter kunna vålla brist på spekulanter med åtföljande låga anbud vid arrendeauktionen. Uppnås vid denna ej arrendevärdet, utlyses ny auktion, och understundom kunna ända till fyra arrendeauktioner hållas för en och samma egendom, utan att det åsatta arrendevärdet uppnås. I sådant fall har man oftast intet annat att göra än att till sist antaga det högsta anbudet, äfven om detta är för kronan nog så ofördelaktigt. Häri ligger förklaringen till en hel del låga arrenden, såsom beträffande Kalf i Kronobergs län, där arrendevärdet utgjorde 500 kr., men det antagna högsta anbudet nådde upp till endast 333·33 kr., samt Skinargården i Värmlands län, arrendevärderad till 550 kr., antagna högsta anbudet 460 kr. Å andra sidan äro måhända de fall, där liflig konkurrens vid auktionen drifver upp arrendesumman, än talrikare. Så måste t. ex. vid auktionen rörande Råstorp Södregård i Östergötlands län siste boställsinnehafvaren, som därstädes låtit uppföra en del byggnader och utfört trädgårdsanläggningar, i konkurrens med åtskilliga andra spekulanter bjuda ett enormt högt arrendebelopp — 116·48 kr. per har tomt och åker eller 8·94 % af taxeringsvärdet — för att få som arrendator kvarblifva vid den gård, han i egenskap af jägmästare förut innehaft. Ytterligare exempel på huru konkurrensen kan stegra arrendebeloppen äro följande, hvarvid de inom parentes anförda talen beteckna resp. egendoms arrendevärde och årligt arrendebelopp: Tännö i Jönköpings län (850, 905 kr.), Bjällum i Skaraborgs län (1 000, 1 450 kr.), Tyskebo i Västmanlands län (280, 380 kr.). Exemplen äro valda från olika län för att därmed åskådliggöra, att skillnaderna mellan arrendevärden och arrendebelopp ej uteslutande bero på för låga arrendevärderingar. — Angående arrendevärden lämnar tyvärr Domänstyrelsens förteckning ingen som helst upplysning, utan måste man för dylika uppgifter gå direkt till värderingsinstrumenten.

Likaledes kan man endast genom att gå till originalhandlingarna få förklaring på en del arrenden i Stockholms län, som te sig ovanligt låga. I förteckningen finnes angifvet, att desamma efter viss tid skola utgå med betydligt högre belopp, och af handlingarna ser man, att orsaken härtill är, att arrendatorerna intill denna tid hafva att betala annuiteter å odlingslån. Så

var förhållandet beträffande domänerna Tuna, Krogsta, Nibble, Skällnora, lotten n:r 1, Alby och Bredsättra.

I kontraktet understundom stipulerade betydande byggnads- och odlings-skyldigheter äro naturligtvis ägnade att sänka de årliga arrendebeloppen. Häri ligger exempelvis förklaringen till det enormt låga arrendet för Näs kungsgård, lotten n:r 2, i Kopparbergs län, där arrendatorn är förpliktigad att efter an-gifven plan »utan ersättning» fullständigt bebygga egendomen och till följd häraf i arrende erlägger endast 80 öre per har tomt och åker eller 0.14 % af taxeringsvärdet.

Arrendebelopp i förhållande till taxeringsvärde. I tab. 8 meddelas en gruppering af domänerna efter arrendebeloppet per 1 000 kronors taxeringsvärde och i tabellerna å sid. 22 och 23 åskådliggöres samma gruppering i relativa tal.

Den talrikaste gruppen utgjordes enligt ifrågavarande tabeller af domäner med ett årligt arrendebelopp om 35—40 kr. per 1 000 kronors taxeringsvärde, i det att densamma omfattade 371 eller 20.88 % af samtliga domäner. Till föga lägre tal nådde grupperna 30—35 kr., 19.53 %, och 40—45 kr., 16.88 %. För något mera än $\frac{4}{7}$ af samtliga domäner utgjorde alltså bruttoarrendebeloppet 3—4 $\frac{1}{2}$ % af taxeringsvärdet. Ett arrendebelopp af öfver 45 kr. per 1 000 kronors taxeringsvärde lämnades af 22.62 % af egendomarna, och 3.71 % gäfvö öfver 60 kr., medan 5.12 % lämnade 20 kr. och därunder samt 1.01 % 10 kr. och därunder.

Beträffande fördelningen inom olika län utgjorde för flertalet gruppen om 30—45 kr. maximigrupp, men i Värmlands och Gottlands län lågo de flesta arrendena mellan 15 och 30 kr. per taxeringsvärde af 1 000 kr., och i Blekinge län var halfva antalet domäner utarrenderadt för 15—30 kr. och andra hälften för 35—40 kr. per 1 000 kronors taxeringsvärde. Låga arrenden — sådana om högst 15 kr. — förekommo mera talrika i Värmlands län, 7, i Jämtlands län, 7, och i Kopparbergs län, 6, medan i förhållande till taxeringsvärdet höga arren-den förekommo i framför allt Jönköpings, Kronobergs och Skaraborgs län, där resp. 14, 14 och 7 öfversteogo 60 kr.

Arrendebeloppets fluktuationer äro sålunda äfven i tab. 8 afsevärda, och ej mindre te de sig i de kolumner af tab. I, sid. 24, där medelarrendebeloppen per taxeringsvärde af 1 000 kr. för domäner i olika län och hela riket meddelas. Bruttoarrendebeloppet för samtliga egentliga jordbruksdomäner utgjorde, som där synes, 36.11 ‰ af taxeringsvärdet och med afdrag för beviljade afkort-ningar 28.54 ‰, medan för domäner i de olika länen bruttomedelarrendebeloppen växlade från 41.53 kr. i Jönköpings län och 40.00 kr. i Skaraborgs län till 16.88 kr. i Kopparbergs län och 13.17 kr. i Jämtlands län per taxeringsvärde af 1 000 kr.

Denna ringa grad af stabilitet hos arrendebeloppet, som till en början är ägnad att förväna, beror delvis på de ofvan omnämnda förhållandena.

Märkligt är, hurusom förekomsten af torp och afgäldsbetalande lägenheter bidrager till att höja arrendebeloppet äfven i förhållande till taxeringsvärdet. Såsom exempel härpå kan nämnas Hässleby och Fröstås i Jönköpings län samt

Hultås i Göteborgs och Bohus län, å hvilka ett flertal torp förekomma, och där arrendebeloppen utgjorde resp. 62·64, 76·43 och 82·35 ‰ af taxeringsvärdet.

Men man får äfven taga hänsyn till, att fastighetstaxeringsvärdena såsom verkställda af lokala myndigheter torde vara rätt olika på olika orter (jfr. sid. 9 och 10), så att, medan de i vissa taxeringsdistrikt i det närmaste uppgå till de verkliga värdena, i andra afsevärdt understiga dessa. Måhända bero de i förhållande till taxeringsvärdena relativt höga arrendena i Skaraborgs och Älfsborgs län till en del på, att, såsom understundom framhållits, fastighetstaxeringsvärdena där ofta äro oskäligt låga. Att arrendebeloppen kunna vara känsligare värdemätare än hvad taxeringsvärdena ibland äro, framgår äfven däraf, att i län, såsom Jönköpings och Malmöhus, där arrendebeloppen voro relativt höga i förhållande till areal af tomt och åker, voro de det äfven i förhållande till taxeringsvärde.

Framför allt bero emellertid arrendebeloppets fluktuationer i förhållande till taxeringsvärdet på de växlande värden, hvarmed skogsmarken ingår i respektive domäners taxeringsvärden. En egendom med stor värdefull skog är naturligtvis relativt högt taxerad, men arrendet kan ej stiga till motsvarande höjd, enär ju som nämnts skogen, för såvidt den ej utgör god betesmark, har betydelse för kronoarrendatorn endast i den mån han därifrån erhåller utsyning af virke eller skogsafkastning. Häri ligger förklaringen till de i förhållande till taxeringsvärdena så låga arrendena i Gäfleborgs och Kopparbergs län. I Jönköpings län däremot höllo sig trots skogrikedomen arrendena vid afsevärd höjd äfven i förhållande till taxeringsvärdena, och detta beror nog på, att skogarna här äro af mindre svårtillgänglig natur och därigenom utgöra ej föraktliga beten. Men äfven från Jönköpings län finnas en del exempel, hurusom arrenden på grund af högt upptaxerade skogar synas rätt ofördelaktiga. I de nordliga länen utgjorde arrendena understundom, såsom beträffande Norret i Kopparbergs län och Fors i Gäfleborgs län, endast mellan 5 och 9 ‰ af taxeringsvärdena.

Det får ej heller glömmas, att man för att erhålla uppgift å kronodomäernas verkliga rentabilitet bör till arrendebeloppen lägga de ej obetydliga summor, staten årligen inhöstar på afverkningar och försäljningar af skogseffekter från arrendegårdarnas skogar, samt att ofta nog stora utgifter utöfver de årliga arrendena vållas kronoarrendatorerna genom de kommunalutskylder, de hafva att erlægga för dylika hufvudsakligen af staten utnyttjade skogar (jfr sid. 9).

Arrendebelopp för domäner af olika storleksgrupper. Det har redan i det föregående påpekats, hurusom små egendomar gifva relativt högre arrenden än större gårdar. Då frågan är af viss betydelse icke minst på grund af bestämmelsen, att, när kronans fördel anses sådant fordra, flera egendomar må under ett arrende upplåtas eller en egendom i flera lotter utarrenderas, hafva i tab. 9 och 10 domänerna indelats i grupper efter deras areal af tomt och åker, och dessa grupper i sin tur indelats efter det arrende, domänerna gifvo per har tomt och åker samt per taxeringsvärde af 1 000 kr. Dylika indelningar med färre grupper och relativa tal återfinnas i tab. K. å sid. 31.

Tab. K. Utarrenderade egentliga jordbruksdomäner, fördelade efter arrendebelopp per har tomt och åker och per taxeringsvärde af 1 000 kr. samt efter areal, arrendedret 1910—1911 (relativa tal).

Domäner med areal tomt och åker om	Antalet domäner med årligt arrendebelopp om							Summa
	högst 10 kr.	10—20 kr.	20—30 kr.	30—40 kr.	40—50 kr.	50—70 kr.	mer än 70 kr.	
	per hektar tomt och åker							
	%	%	%	%	%	%	%	
högst 10 har . . .	1·27	7·59	7·59	16·46	21·52	30·38	15·19	100
10—20 > . . .	1·30	11·30	26·09	34·35	15·65	7·83	3·48	100
20—30 > . . .	1·56	14·76	57·77	18·65	5·70	1·56	—	100
30—40 > . . .	0·99	31·12	50·00	11·26	4·64	1·99	—	100
40—50 > . . .	2·35	42·25	39·91	5·63	3·76	5·63	0·47	100
50—60 > . . .	6·02	39·10	33·83	12·03	5·26	3·76	—	100
60—70 > . . .	5·61	44·86	33·64	9·35	1·87	3·74	0·93	100
70—80 > . . .	2·82	42·25	29·58	16·90	5·63	2·82	—	100
80—90 > . . .	6·12	38·78	38·78	8·16	6·12	2·04	—	100
90—100 > . . .	3·33	50·00	26·67	16·67	3·33	—	—	100
100—150 > . . .	10·23	51·14	25·00	7·95	4·54	1·14	—	100
150—200 > . . .	2·78	41·67	30·55	11·11	8·33	5·56	—	100
mer än 200 har . . .	4·76	69·05	16·67	9·52	—	—	—	100
Samtl. domäner	2·83	29·78	39·30	15·40	6·85	4·59	1·25	100
	per taxeringsvärde af 1000 kronor							
	%	%	%	%	%	%	%	%
högst 10 har . . .	3·90	7·79	16·88	14·29	16·88	31·17	9·09	100
10—20 > . . .	0·88	5·70	14·47	32·90	28·51	14·91	2·68	100
20—30 > . . .	1·04	3·13	14·84	40·89	27·86	11·46	0·78	100
30—40 > . . .	0·33	2·68	14·72	42·81	32·11	7·02	0·33	100
40—50 > . . .	0·47	2·36	12·26	44·81	29·25	9·91	0·94	100
50—60 > . . .	0·77	3·08	16·92	38·46	33·08	6·92	0·77	100
60—70 > . . .	0·94	2·83	12·27	47·17	28·30	8·49	—	100
70—80 > . . .	1·41	—	16·90	46·48	25·35	9·86	—	100
80—90 > . . .	—	4·08	16·33	38·78	32·65	8·16	—	100
90—100 > . . .	—	—	23·33	50·00	20·00	6·67	—	100
100—150 > . . .	1·15	3·45	12·64	47·13	24·14	10·34	1·15	100
150—200 > . . .	—	—	14·29	68·57	14·29	2·85	—	100
mer än 200 har . . .	2·44	2·44	24·39	43·90	21·95	4·88	—	100
Samtl. domäner	1·01	4·11	14·97	40·41	27·80	10·52	1·18	100

Af dessa tabeller framgår, hurusom det hufvudsakligen är i förhållande till areal af tomt och åker och endast i ringa grad till taxeringsvärde, som man kan tala om en stegring i arrendena för smärre domäner, och detta hänger naturligtvis samman därmed, att små egendomar jämväl äro relativt högre upp-taxerade än större. Så var medeltaxeringsvärdet för domäner med tomt och åker om högst 10 har 1 551 kr. per har, för domäner om 10—50 har 713 kr. och för domäner om mer än 50 har 602 kr. Medeltaxeringsvärdet för samtliga domäner var 649 kr. per har tomt och åker. De relativt högre taxeringsvärdena och arrendebeloppen för smärre domäner torde bero förutom på de å sid. 26 omnämnda billigare brukningskostnaderna därpå, att åbyggnadernas värde där utgör en större procent af hela egendomens, än hvad fallet är beträffande större jordbruksfastigheter.

I tab. 9 och tab. K kan man se, att medan för samtliga domäner det vanligaste arrendebeloppet var 20—30 kr. per har tomt och åker, utgjorde detsamma 50—70 kr. för domäner med tomt och åker om 10 har och därunder samt 30—40 kr. för domäner med tomt och åker om 10—20 har. För domäner om 20—30 samt 30—40 har tomt och åker utgjordes den största gruppen af sådana om 20—30 kronors arrende, men för domäner om öfver 40 har voro arrendegrupperna om 10—20 kr. maximigrupper med undantag för domäner om 80—90 har, där arrenden om 10—20 och 20—30 kr. voro lika talrika. Äfven tabellens öfriga siffror gifva stöd för påståendet, att gårdar om 10 har och därunder lämnade det högsta arrendet per har, samt att gårdar om högst 40 har gifvo relativt högre arrenden än större gårdar, men att bland dem, som överstego 40 har, ingen märkbar skillnad beträffande arrendenas höjd är att iakttaga.

Ur tab. 3 framgår genom enkel räkneoperation, att medelarrendebeloppet per har tomt och åker utgjorde för domäner om högst 10 har 60.66 kr., för domäner om 10—50 har 25.88 kr. och för domäner om mer än 50 har 21.61 kr. Egendomar med tomt och åker om 40—50 har torde väl också utgöra gränsområde mellan de hemman, där ägaren eller arrendatorn själf direkt deltagar i jordbruksarbetet, och de s. k. patrongårdarna, där hans verksamhet beträffande jordens skötsel mestadels inskränker sig till ett öfvervakande af drängars och pigors arbete, hvilket närmast ledes af särskild inspektor eller rättare.

Det kunde sålunda synas, som om kronan genom att uppdelade domänerna i smärre arrendelotter, där sådant utan större kostnader, t. ex. vid förekomst af utgårdar eller lägenheter, läte sig göra, kunde öka domänernas rentabilitet. Emellertid torde ett dylikt påstående böra ej så litet modifieras, i det att kronans förvaltningskostnader äro relativt högre för en liten domän än för en större, hvarjämte dessa smärre domäner relativt taget förorsaka staten större nybyggnadskostnader samt rikligare skogsanslag än de större egendomarna. För öfrigt är frågan hvarför Domänstyrelsen ej i större utsträckning än som nu sker delar upp arrendegårdarna på flera små arrenden delvis besvarad därmed, att torparne ej äga optionsrätt vid särskild utarrendering, hvaremot optionsberättigad arrendator, hvars arrendegård delas upp i flera arrenden, är berättigad till hembud på alla arrendena. En uppdelning skulle sålunda i vissa fall ej leda till annat än att kontraktens antal ökades (jfr nästa kapitel).

Arrendets skällighet, arrendeafkortning och optionsrätt. Af det föregående torde hafva framgått, huru många och skiftande de faktorer äro som inverka på arrendebeloppet, samt hurusom det knappast är möjligt att med ledning allenast af siffrorna för areal, taxeringsvärde och arrendebelopp afgöra om ett arrende är för kronan förmånligt eller ej. Äfven om en mängd kronoarrenden liksom medelarrendebeloppen onekligen förefalla väl låga, är det ej möjligt att uttala ett omdöme i ena eller andra riktningen, så länge vår jordbruksstatistik helt är i saknad af arrendeuppgifter, med hvilka man kunde jämföra kronoarrendena. Utan undersökningar på ort och ställe af opartiska sakkunniga måste man sålunda än så länge nöja sig med domänintendenternas uttalanden med anledning af riksdagsrevisorernas anmärkning i fråga om de enligt deras förmenande allt för låga kronoarrendena, särskildt i Malmöhus län. Dessa uttalanden återfinnas i den revisorernas berättelse, som inlämnades till 1910 års Riksdag.

Af samma skäl är det omöjligt att för närvarande utröna, om de specifika förmåner, som i form af arrendeafkortningar och optionsrätt komma kronoarrendatorerna till del, som sig bör, motsvaras af högre arrenden för kronans egendomar än för öfriga.

När nybyggnader och jordförbättringar utöfver de i kontraktet fastställda företagas i enlighet med af Domänstyrelsen fastställd plan, godtgöres kronoarrendatorn för desamma antingen genom eftergift i närmaste årens arrende eller vid egendomens afträdande af den nya arrendatorn. Det är först genom nådiga kungörelsen den 17 juni 1903, arrendeafkortningarna fått sitt nuvarande omfång. Enligt 1882 års förordning skulle, om byggnadsförslag före utarrenderingen ej kunde uppgöras, genom kontraktet bestämmas visst för år beräknadt penningebelopp, icke öfverstigande en tiondedel af det föreslagna arrendevärdet, hvilket belopp skulle genom byggnad under arrendetiden redovisas eller vid egendomens afträdande kontant gäldas till kronan. Först om nybyggnadskostnaderna öfverstego summan af dessa i kontraktet fastställda årliga belopp, tillerkändes arrendatorn arrendeafkortning eller ersättning af nytillträdande arrendator. Det var sålunda en ej oväsentlig lättnad, som bereddes kronoarrendatorerna genom 1903 års bestämmelser, men redan förut torde kronoarrendatorerna varit gynnsammare ställda med afseende på byggnadsskyldighet än flertalet öfriga arrendatorer af allmänna hemman, såsom akademihemman och s. k. Danvikshemman.

Arrendeafkortningarna för egentliga jordbruksdomäner uppgick arrendeåret 1910—1911 till sammanlagdt 439 976 kr., hvaraf för byggnad 413 374 kr. samt för odling och täckdikning 26 602 kr., d. v. s. afkortningarna utgjorde 21.00 % af arrendebeloppet. I förhållande till arrendebeloppet mera betydande afkortningar voro att anteckna för domänerna i Älfsborgs, Skaraborgs och Hallands län, där afkortningen uppgick till resp. 40.77, 29.88 och 25.31 % af arrendesumman.

Optionsrätten i sin nuvarande form innebär som bekant, att arrendator och hans arfvingar, om de väl skött kronoegendom, hvilket utrönes genom återkommande besiktningar, hafva rätt att vid arrendets utgång få detsamma för-

nyadt mot ett årligt arrendebelopp lika med det af värderingsmännen åsatta arrendevärdet.

Af meddelande från Domänstyrelsen framgår, att vid ungefär $\frac{3}{4}$ af de sedan den 14 mars 1908 ingångna arrendekontrakten optionsrätten kommit till användning. Af öfriga sedan denna tid ingångna kontrakt äro ungefär hälften resultat af arrendeauktioner, medan resten afslutits under hand genom Kungl. Maj:ts befallningshafvandes försorg och i allmänhet på kortare tid. I 11 fall har förutvarande arrendator ej använt sig af honom erbjuden optionsrätt.

Om optionsrätten skrifver domänintendenten i Östergötlands län: »Beträffande påpekade förmånen i form af optionsrätt, som domänarrendatorerna kunna tillerkännas, så vill jag ingalunda underkänna densamma fördel och betydelse; men skötes en egendom så, som den verkliga bör skötas, så äro därmed förenade rätt afsevärda kostnader äfven för arrendatorn, hvarför det synes rätt och billigt, att sagda förmån kommer honom till del, helst som han genom den goda skötseln af egendomen uppdrifvit densamma till ett högre arrendevärde för påföljande arrendeperiod. Först när optionsrätten oförskyllt tillfaller en arrendator, eller då man, som det heter, låter allt för mycket »nåd gå för rätt» vid bedömandet af egendomens skötsel, framkommer enligt mitt förmenande en oberättigad fördel för densamme, på samma gång som kronan tillfogas både direkt och indirekt förlust och skada, då en god och dålig arrendator jämställas med hvarandra.» — En olägenhet, som optionsrätten onekligen medför, har påpekats i slutet af föregående kapitel.

Arrendebeloppens storlek enligt kontrakt af olika årtal. I tab. 11 och 12 äro domänerna grupperade efter arrendekontraktens årtal för att därmed belysa de höjningar och sänkningar i arrendena, som till äfventyrs skett under tiden 1887—1910. Men tabellerna säga ej så mycket, beroende till stor del därpå, att talen i desamma äro alltför små, att icke tillfälligheter i stor utsträck-

Tab. L. Medelarrendebelopp per hektar tomt och åker och per taxeringsvärde om 1 000 kr. enligt kontrakt ingångna under olika tider, arrendeåret 1910—1911.

Arrendekontrakt ingångna åren	Medelarrendebelopp, i kr., per hektar tomt och åker för				Medelarrendebelopp, i kr., per taxeringsvärde af 1 000 kr. för			
	domäner med tomt och åker om			samtliga	domäner med tomt och åker om			samtliga
	högst 10 har	10—50 har	öfver 50 har		högst 10 har	10—50 har	öfver 50 har	
1890 och tidigare	11.76	23.03	18.03	20.09	13.86	32.15	32.24	32.18
1891—1895	51.06	27.17	22.69	24.36	31.02	36.09	36.81	36.46
1896—1900	48.85	24.89	20.79	22.84	25.92	36.55	34.75	35.51
1901—1905	79.40	27.75	26.18	27.03	36.64	39.31	38.24	38.61
1906—1910	71.46	26.56	19.88	22.48	64.45	38.18	35.97	37.32
Samtliga	60.66	25.88	21.61	23.43	39.12	36.29	35.91	36.11

ning spela in. — En åskådligare bild af arrendenas växlingar från en period till en annan lämnar omstående tab. L angående medelarrendebeloppen per hektar tomt och åker samt per taxeringsvärde om 1 000 kronor.

Äfven i denna tabell torde emellertid en del siffror bero på tillfälligheter. Så få de abnormt låga medelarrendetalen för smärre domäner, som utarrenderats år 1890 och tidigare, sin förklaring däraf, att dessa tal afse allenast de på ständig tid upplåtna egendomarna Brännårby i Södermanlands län och Holgryte i Jönköpings län. Att domäner om högst 10 hektar, som utarrenderats under åren 1906—1910, i medeltal lämna ej mindre än 64.45 ‰ å taxeringsvärdet, medan medelarrendet per hektar tomt och åker föga skiljer sig från närmast föregående femårsperiod, beror hufvudsakligen därpå, att man vid taxeringen af de fjorton lägenheter, som år 1909 fränskilt Kronobergs kungsgård, tydligen ej tagit vederbörlig hänsyn till de rätt afsevärda inkomster, som tillskyndas småbrukarne å dessa lägenheter genom uthyrning af sommarnöjen till Växjöbor, och som sätta sagda arrendatorer i stånd att betala kronan höga arrenden. I sin helhet visar tabellen, att arrendebeloppens växlingar från en period till en annan ej äro synnerligen betydande; och detta torde till stor del bero därpå, att

Tab. M. Arbetspris för jordbruksarbetare, åren 1886—1910.

Å r e n	Vanlig årslön, i kr., i hushondes kost för		Värdet, i kr., af stat och lön för		Sommar- dagsverkspris, i kr., för		Vinter- dagsverkspris, i kr., för	
	dräng	piga	dräng	piga	man	kvinn	man	kvinn
1886—1890	149	69	366	209	1.58	0.91	1.04	0.61
1891—1895	173	84	404	225	1.78	1.02	1.21	0.71
1896—1900	205	103	456	253	2.05	1.15	1.42	0.81
1901—1905	233	123	507	286	2.21	1.30	1.54	0.93
1906—1910	280	161	609	347	2.60	1.52	1.86	1.11
1886—1910	208	108	468	264	2.04	1.18	1.41	0.83

Tab. N. Medelmarkgångspris å spannmål, hö, halm och smör, åren 1886—1910.

Å r e n	1 hektoliter				100 kg.		1 kg. smör
	hvete	råg	korn	hafre	hö	balm	
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
1886—1890	9.94	7.23	6.53	3.83	5.38	2.18	1.49
1891—1895	9.59	8.07	6.97	4.22	4.82	1.97	1.58
1896—1900	10.82	8.44	7.58	4.38	5.02	2.01	1.66
1901—1905	10.59	8.68	7.75	4.87	6.04	2.38	1.79
1906—1910	11.63	9.38	8.26	5.08	5.24	2.27	1.87
1886—1910	10.51	8.36	7.42	4.48	5.30	2.16	1.68

optionsrätten i hög grad neutraliserar de ekonomiska konjunkturernas inverkan. Emellertid framgår tydligt, att arrenden, som ingåtts under de första åren, ända fram till 1890, innan ännu jordbruksnäringen hämtat sig efter den stora krisen, äro synnerligen låga. Så oförmånliga för staten som de nu te sig voro de väl dock knappast vid tidpunkten för kontraktens ingående, ty det bör observeras, att taxeringsvärdena sedan dess stegrats afsevärdt, och en del nyodlingar hafva också företagits. Medelarrendebeloppen för under åren 1891—1895 ingångna arrenden äro genomgående högre, och detta bör nog ställas i samband med förutom förbättrade konjunkturer äfven med den år 1893 införda lättnaden i arrendatorernas byggnadsskyldighet. Sedan medelarrendena för år 1896—1900 visat sjunkande tendens stiga de för perioden 1901—1905 afsevärdt, men sjunka åter för åren 1906—1910. Medelarrendebeloppen såväl per hektar tomt och åker som per taxeringsvärde om 1 000 kronor äro dock för dessa sista år högre än för tidigare perioder med nämnda undantag och öfverskjuta dem för den första perioden med respektive 11.90 och 15.97 %.

Hvad som ej oväsentligt bidragit till att hålla arrendena nere under senare år är den betydande inskränkning, som skett beträffande arrendatorernas virkesförmåner. Men vid en jämförelse mellan arrenden ingångna under olika tider måste man framför allt besinna ökningen i arbetspris, hvilken ingalunda till fullt uppväges af stegrade pris å jordbruksprodukter. Se härom tab. M och N. Arbetsprisens inverkan på arrendebeloppen spåras i det förhållandet, att de senares stegring är så väsentligt större beträffande smådomäner, där arrendatorn med hjälp af familjemedlemmar och möjligen någon tjänare själf sköter sitt jordbruk, än beträffande större domäner, där han i stor utsträckning är hänvisad till lejd arbetskraft.

Stockholm den 31 december 1912.

Underdånigst
LUDVIG WIDELL.

Sven Odén.

TABELLER.

Tab. 1. Öfversikt öfver samtliga under Domänstyrelsens förvaltning ställda utarrenderade kronoegendomar, arrendeåret 1910—1911.

L ä n	Antal egendomar	I arrendet ingående areal					Taxerings- värde	Årligt arrende- belopp	Arrende- af kort- ning
		Tomt och åker	Ängs- och odlingsmark	Skogs- och hagmark	Impedi- ment	Summa			
		Har	Har	Har	Har	Har			
Stockholms	104	3 964 94	575 64	2 883 09	213 94	7 637 61	2 641 300	94 263	11 176
Uppsala	146	3 978 76	802 79	3 555 72	108 48	8 445 75	2 324 200	95 526	13 712
Södermanlands ¹⁾	117	6 831 16	574 84	6 346 60	196 20	13 948 80	3 929 100	139 161	25 395
Östergötlands	216	9 161 32	1 979 47	8 201 48	599 83	19 945 10	6 415 350	235 457	49 680
Jönköpings	159	3 470 59	4 640 64	9 300 99	²⁾ 998 83	18 411 05	2 733 200	114 229	13 520
Kronobergs	82	1 563 35	2 299 61	4 591 22	134 87	8 589 05	1 376 700	48 315	4 483
Kalmar	93	5 187 12	2 413 14	6 722 38	504 35	14 826 99	2 971 200	116 681	27 468
Gottlands	11	535 93	424 43	989 96	51 18	2 001 50	263 200	9 495	2 180
Blekinge	7	152 15	127 10	434 06	10 51	723 82	366 800	17 102	—
Kristianstads	140	8 191 86	1 633 00	5 691 23	374 40	15 890 49	5 427 950	205 714	37 742
Malmöhus	216	10 983 58	2 111 15	234 24	101 81	13 430 78	11 350 600	397 392	84 136
Hallands	30	2 148 34	372 41	453 21	99 36	3 073 32	1 348 600	42 208	9 383
Göteborgs o. Bohus	118	4 337 44	915 15	5 799 57	243 53	11 295 69	3 145 000	108 255	20 457
Älfsborgs	92	4 361 13	1 071 11	5 322 13	317 00	11 071 37	2 069 800	70 973	28 923
Skaraborgs	212	14 483 89	2 600 24	8 246 80	619 34	25 950 27	6 519 300	261 488	78 028
Värmlands	38	2 433 42	601 99	1 771 04	118 44	4 924 89	1 423 400	32 786	5 238
Örebro	73	3 276 88	820 11	2 634 10	106 62	6 837 71	2 066 400	77 344	11 790
Västmanlands	80	4 040 89	448 82	3 267 64	287 51	8 044 86	2 103 000	82 801	15 465
Kopparbergs	13	609 72	255 03	967 52	23 14	1 855 41	467 200	7 905	750
Gäfleborgs	26	159 17	132 76	211 60	5 29	508 82	284 300	6 732	355
Västernorrlands	1	9 69	—	408 73	17 29	435 71	5 000	515	—
Jämtlands	11	283 10	326 69	930 72	13 96	1 554 47	328 900	4 332	610
Västerbottens	6	39 43	23 10	173 78	0 07	236 38	116 100	2 725	—
Norrbottnens	2	—	1 13	13 68	—	14 81	64 000	4 779	—
S:a arrendeåret 1910—11	1 993	90 203 86	25 150 35	79 154 49	5 145 95	199 654 65	59 740 600	2 176 178	440 491
„ „ 1907—08	2 118	93 209 04	28 095 53	115 230 91	5 828 50	242 363 98	61 073 090	2 236 505	392 842

¹⁾ Nio lotter åker och äng i Eskilstuna stad, taxerade till sammanlagt omkring 10 000 kr. och utarrenderade genom 4 kontrakt för 826 kr. åro, enär för dem arealuppgifter saknas, ej redovisade i arealkolumnerna.

²⁾ Däraf 592 har egendomen Ekenäs andel i Store mosse.

Tab. 2. Under Domänstyrelsens förvaltning ställda utarrenderade kronoegendomar, med årligt arrendebelopp om 600 kr. och därunder, arrendåret 1910—1911.

L ä n	Antal egendomar	I arrendet ingående areal					Taxerings- värde	Årligt arrende- belopp	Arrende- afkort- ning
		Tomt och åker	Ängs- och odlingsmark	Skogs- och hagmark	Impedi- ment	Summa			
		Har	Har	Har	Har	Har	Kr.	Kr.	Kr.
Stockholms	50	613·49	78·19	484·43	23·50	1 199·61	444 400	10 891	1 000
Uppsala	95	1 234·35	207·76	1 545·80	11·92	2 999·83	608 100	25 219	1 915
Södermanlands	41	628·10	88·32	1 118·74	18·55	1 853·71	393 500	15 629	470
Östergötlands	49	839·20	151·17	1 052·80	55·83	2 099·00	646 150	21 860	2 255
Jönköpings	74	1 030·67	1 689·44	3 144·99	699·23	6 564·33	944 400	33 046	3 130
Kronobergs	49	655·27	1 173·16	2 286·17	63·33	4 177·93	527 300	16 517	115
Kalmar	27	624·59	403·43	1 179·28	88·61	2 295·91	337 300	11 492	1 380
Gottlands	7	141·60	148·42	334·14	51·12	675·28	74 300	2 033	—
Blekinge	1	7·24	37·06	50·69	2·25	97·24	18 000	500	—
Kristianstads	28	540·31	181·35	1 079·87	20·90	1 822·43	321 550	10 258	1 180
Malmöhus	50	674·20	197·14	38·44	1·84	911·62	635 200	16 203	145
Hallands	6	104·99	5·37	45·56	5·78	161·70	57 000	2 055	480
Göteborgs o. Bohus	33	677·61	148·87	1 216·42	21·24	2 064·14	490 400	14 925	1 747
Älfsborgs	38	919·42	416·79	1 693·11	86·66	3 115·98	492 100	16 064	2 390
Skaraborgs	39	1 041·64	211·07	847·24	25·93	2 125·88	492 300	18 427	3 705
Värmlands	14	577·88	148·16	736·54	24·82	1 487·40	367 600	5 876	300
Örebro	19	426·62	231·85	245·56	26·44	930·47	283 300	9 360	—
Västmanlands	24	505·35	45·42	622·97	5·19	1 178·93	298 000	11 179	1 375
Kopparbergs	9	276·28	95·11	543·50	8·38	923·27	269 000	2 005	—
Gäflborgs	24	119·17	112·76	211·60	5·29	448·82	205 900	4 432	355
Västernorrlands	1	9·69	—	408·73	17·29	435·71	5 000	515	—
Jämtlands	9	173·24	277·71	488·94	3·12	943·01	178 900	2 622	610
Västerbottens	5	8·40	0·06	3·93	—	12·39	64 100	1 425	—
Norrbottnens	1	—	1·13	13·68	—	14·81	12 000	500	—
Summa	693	11 829·31	6 049·74	19 393·13	1 267·22	38 539·40	8 166 400	253 033	22 552

Tab. 3. Öfversikt öfver utarrenderade egentliga

Län.	Egentliga jordbruksdomäner med								
	högst 10 har.				10 till och med 50 har.				
	An- tal	Areal tomt o. åker	Taxe- rings- värde	Årligt arrende- belopp	An- tal	Areal tomt o. åker	Taxe- rings- värde	Årligt arrende- belopp	
									Har
1	Stockholms	5	25·11	104 700	8 750	37	1 157·80	825 900	26 842
2	Uppsala	2	12·59	20 500	867	63	1 956·00	1 066 400	42 948
3	Södermanlands	5	33·84	27 900	1 237	62	1 907·03	1 139 200	43 606
4	Östergötlands	8	49·41	84 000	2 440	153	4 630·72	3 253 200	119 486
5	Jönköpings	17	138·10	158 400	5 580	134	2 941·25	2 293 700	95 321
6	Kronobergs	23	108·86	150 200	6 576	52	1 229·04	1 023 900	32 651
7	Kalmar	3	24·98	25 000	545	52	1 542·95	935 200	34 239
8	Gottlands	—	—	—	—	5	152·13	113 200	2 942
9	Blekinge	1	7·24	18 000	500	5	144·91	148 800	4 602
10	Kristianstads	—	—	—	—	74	2 410·31	1 696 200	65 926
11	Malmöhus	4	4·12	6 600	196	106	3 038·61	3 452 800	118 217
12	Hallands	—	—	—	—	16	520·37	322 000	13 340
13	Göteborgs o. Bohus	2	11·22	21 700	577	95	2 755·61	2 159 300	72 622
14	Älfsborgs	2	8·20	11 500	290	55	1 615·84	902 600	31 588
15	Skaraborgs	2	16·85	7 500	285	106	3 536·32	1 855 000	74 664
16	Värmlands	—	—	—	—	14	479·60	324 200	7 612
17	Örebro	1	3·26	6 000	240	47	1 412·76	965 500	37 161
18	Västmanlands	2	12·52	5 000	455	54	1 724·25	941 100	37 027
19	Kopparbergs	1	9·98	72 000	370	8	192·40	160 600	3 153
20	Gäflleborgs	2	4·99	2 400	210	5	99·28	187 800	3 100
21	Västernorrlands	—	—	—	—	—	—	—	—
22	Jämtlands	2	7·24	30 000	317	8	199·89	198 900	3 165
23	Västerbottens	1	8·40	3 600	100	1	31·03	52 000	1 300
24	Norrbottens	—	—	—	—	—	—	—	—
	Summa arrendeåret 1910—11	83	486·91	755 000	29 535	1 152	33 678·00	24 017 500	871 594
	» » 1907—08	91	669·63	961 800	31 849	1 254	35 393·83	25 003 612	900 606

jordbruksdomäner, arrendeåret 1910—1911.

tomt och åker om				Samtliga egentliga jordbruksdomäner.				
mer än 50 har.								
Antal	Areal tomt o. åker	Taxeringsvärde	Årligt arrendebelopp	Antal	Areal tomt o. åker	Taxeringsvärde	Årligt arrendebelopp	
	Har	Kr.	Kr.		Har	Kr.	Kr.	
30	2 658·17	1 635 400	55 153	72	3 841·08	2 566 000	90 745	1
21	1 830·93	862 200	29 480	86	3 799·52	1 949 100	73 295	2
40	4 841·01	2 718 400	92 024	107	6 781·88	3 885 500	136 866	3
41	4 397·93	2 856 000	103 384	202	9 078·06	6 193 200	225 319	4
5	391·03	272 600	12 262	156	3 470·38	2 724 700	113 163	5
4	213·38	169 600	6 788	79	1 551·28	1 343 700	46 015	6
38	3 619·19	2 011 000	81 837	93	5 187·12	2 971 200	116 681	7
3	383·80	146 300	6 282	8	535·93	259 500	9 224	8
—	—	—	—	6	152·15	166 800	5 102	9
58	5 770·94	3 709 300	139 066	132	8 181·25	5 405 500	204 991	10
86	7 789·77	7 637 100	273 521	196	10 832·50	11 096 500	391 934	11
10	1 563·21	897 600	23 734	26	2 083·58	1 219 600	37 074	12
18	1 566·99	939 000	34 570	115	4 333·72	3 120 000	107 775	13
34	2 735·16	1 155 400	39 070	91	4 359·20	2 069 500	70 948	14
101	10 916·39	4 623 600	184 489	209	14 469·56	6 486 100	259 438	15
22	1 951·24	1 045 200	22 917	36	2 430·84	1 369 400	30 536	16
23	1 851·80	1 093 500	39 808	71	3 267·82	2 065 000	77 209	17
21	2 297·73	1 149 000	44 619	77	4 034·50	2 095 100	82 101	18
3	407·34	234 000	4 350	12	609·72	466 600	7 875	19
—	—	—	—	7	104·27	190 200	3 310	20
—	—	—	—	—	—	—	—	21
1	75·97	100 000	850	11	283·10	328 900	4 332	22
—	—	—	—	2	39·43	55 600	1 400	23
—	—	—	—	—	—	—	—	24
559	55 261·98	33 255 200	1 194 204	1 794	89 426·89	58 027 700	2 095 333	
558	56 249·61	33 243 178	1 204 430	1 903	92 313·07	59 208 590	2 136 888	

Tab. 4. Utarrenderade egentliga jordbruksdomäner, fördelade efter arealen tomt och åker, arrende-
året 1910—1911.

42

L ä n	A n t a l d o m ä n e r m e d t o m t o c h å k e r o m															Summa domäner
	högst 5 har	5 - 10 har	10—20 har	20—30 har	30—40 har	40—50 har	50—60 har	60—70 har	70—80 har	80—90 har	90— 100 har	100— 150 har	150— 200 har	mer än 200 har	ej känd areal	
Stockholms	2	3	2	14	13	8	11	5	3	2	1	5	2	1	—	72
Uppsala	—	2	5	22	20	12	7	5	2	2	—	3	—	2	4	86
Södermanlands	2	3	12	19	15	16	4	6	4	6	3	7	4	6	—	107
Östergötlands	1	7	19	57	51	26	9	8	4	2	3	8	3	4	—	202
Jönköpings	2	14	66	50	12	6	2	—	1	—	1	1	—	—	1	156
Kronobergs	15	8	24	14	10	4	4	—	—	—	—	—	—	—	—	79
Kalmar	—	3	10	20	11	11	8	8	5	3	2	7	4	1	—	93
Gottlands	—	—	—	2	3	—	1	—	—	—	—	1	—	1	—	8
Blekinge	—	1	1	2	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	6
Kristianstads	—	—	9	23	19	23	10	8	14	7	4	10	2	3	—	132
Malmöhus	1	—	21	27	24	17	20	17	11	6	4	15	8	2	23	196
Hallands	—	—	1	6	5	4	—	2	—	1	—	3	2	2	—	26
Göteborgs och Bohus	1	1	20	36	20	19	7	4	1	1	1	3	—	1	—	115
Älfsborgs	1	1	12	17	13	13	10	7	5	2	3	5	2	—	—	91
Skaraborgs	—	2	9	32	33	32	22	22	12	8	5	13	6	13	—	209
Värmlands	—	—	—	4	6	4	5	3	2	6	2	2	1	1	—	36
Örebro	1	—	7	15	17	8	6	7	5	1	1	1	—	2	—	71
Västmanlands	1	1	4	18	23	9	6	5	1	2	—	3	2	2	—	77
Kopparbergs	—	1	3	3	2	—	1	—	—	—	—	1	—	1	—	12
Gäfleborgs	2	—	3	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	7
Västernorrlands	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Jämtlands	2	—	2	4	2	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	11
Västerbottens	—	1	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2
Norrbottnens	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Summa arrendeåret 1910—1911	31	48	230	386	302	213	133	107	71	49	30	88	36	42	28	1 794
» » 1907—1908	13	77	293	423	310	201	133	100	69	50	29	92	36	46	31	1 903

Tab. 5 Utarrenderade egentliga jordbruksdomäner, fördelade efter taxeringsvärde, arrendeåret 1910—1911.

L ä n	A n t a l d o m ä n e r m e d t a x e r i n g s v ä r d e o m															Summa domäner
	högst 5 000 kr.	5 000- 10 000- kr.	10 000- 15 000- kr.	15 000- 20 000- kr.	20 000- 25 000- kr.	25 000- 30 000- kr.	30 000- 35 000- kr.	35 000- 40 000- kr.	40 000- 50 000- kr.	50 000- 60 000- kr.	60 000- 80 000- kr.	80 000- 100 000- kr.	100 000- 200 000- kr.	mer än 200 000 kr.	ej kändt belopp	
Stockholms	1	5	12	12	8	6	3	7	6	2	3	2	4	—	1	72
Uppsala	1	5	27	23	12	6	3	1	2	3	—	1	2	—	—	86
Södermanlands	3	14	10	19	12	6	7	6	11	5	1	5	7	—	1	107
Östergötlands	2	7	21	55	47	19	12	3	12	3	8	4	4	3	2	202
Jönköpings	1	29	52	33	25	8	—	1	2	3	—	1	—	—	1	156
Kronobergs	16	7	17	14	8	6	4	1	2	—	2	—	—	—	2	79
Kalmar	1	8	21	11	9	13	5	7	7	3	—	3	3	1	1	93
Gottlands	—	—	1	2	2	—	—	1	1	—	—	1	—	—	—	8
Blekinge	—	—	—	1	3	—	1	—	1	—	—	—	—	—	—	6
Kristianstads	—	3	16	18	17	18	7	7	16	12	11	2	2	3	—	132
Malmöhus	4	1	12	14	18	20	12	15	20	12	25	15	21	5	2	196
Hallands	—	—	3	5	3	1	2	—	—	1	3	—	3	1	4	26
Göteborgs och Bohus	—	3	11	38	20	20	6	5	7	1	2	—	—	1	1	115
Älfsborgs	3	8	18	21	14	10	5	4	4	—	3	1	—	—	—	91
Skaraborgs	4	13	22	51	30	30	13	10	15	3	2	7	9	—	—	209
Värmlands	—	2	1	2	4	11	3	1	5	2	2	1	1	—	1	36
Örebro	—	2	9	18	14	7	5	1	8	3	2	1	1	—	—	71
Västmanlands	2	1	16	27	13	3	3	5	2	—	1	2	1	1	—	77
Kopparbergs	—	2	—	3	—	1	2	1	—	—	2	—	1	—	—	12
Gäflleborgs	2	1	—	—	—	1	1	—	—	—	1	—	—	—	1	7
Västernorrlands	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Jämtlands	—	—	2	5	—	1	1	—	1	—	—	1	—	—	—	11
Västerbottens	1	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	2
Norrbottens	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Summa arrendeåret 1910—1911	41	111	271	372	259	187	95	76	122	54	68	47	59	15	17	1 794
» » 1907—1908	32	167	307	383	273	177	110	73	111	65	80	43	52	12	18	1 903

Tab. 6. Utarrenderade egentliga jordbruksdomäner, fördelade efter årligt arrendebelopp, arrendeåret 1910—1911.

L ä n	Antal domäner med årligt arrendebelopp om															Summa domäner
	högst 200 kr.	200—400 kr.	400—600 kr.	600—800 kr.	800—1 000 kr.	1 000—1 200 kr.	1 200—1 400 kr.	1 400—1 600 kr.	1 600—1 800 kr.	1 800—2 000 kr.	2 000—2 500 kr.	2 500—3 000 kr.	3 000—4 000 kr.	4 000—5 000 kr.	mer än 5 000 kr.	
Stockholms	2	5	11	12	10	2	6	6	3	4	4	2	4	1	—	72
Uppsala	1	8	28	21	12	6	2	—	—	2	1	3	2	—	—	86
Södermanlands	4	6	21	15	15	10	6	4	6	2	7	—	6	4	1	107
Östergötlands	3	5	34	66	30	21	10	7	6	3	2	7	4	—	4	202
Jönköpings	¹⁾ 5	17	50	46	22	3	3	3	1	2	1	2	—	1	—	156
Kronobergs	14	15	19	17	8	2	1	1	—	—	1	1	—	—	—	79
Kalmar	3	10	14	18	11	10	3	2	3	5	5	3	3	2	1	93
Gottlands	—	2	2	1	1	—	1	—	—	—	—	—	—	1	—	8
Blekinge	—	—	1	—	4	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	6
Kristianstads	—	3	17	19	21	11	13	7	7	5	13	7	2	3	4	132
Malmöhus	4	10	18	20	11	20	14	15	7	6	14	16	18	13	10	196
Hallands	—	2	2	3	6	3	2	2	—	2	1	—	2	—	1	26
Göteborgs och Bohus	1	7	22	40	16	15	3	4	1	1	3	1	—	—	1	115
Älfsborgs	3	12	22	29	5	6	9	1	2	—	1	—	1	—	—	91
Skaraborgs	4	4	30	49	38	21	17	9	9	4	4	6	6	5	3	209
Värmlands	—	5	8	8	3	—	—	—	1	1	1	—	1	—	—	36
Örebro	—	2	15	19	10	3	5	1	7	3	4	—	1	1	—	71
Västmanlands	1	1	19	20	17	4	5	2	1	1	1	1	2	1	1	77
Kopparbergs	2	6	—	2	1	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	12
Gäflborgs	2	—	4	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	7
Västernorrlands	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Jämtlands	4	4	1	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	11
Västerbottens	1	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	2
Norrbottnens	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Summa arrendeåret 1910—1911	54	124	338	405	248	141	102	64	54	41	63	49	53	32	26	1 794
„ „ 1907—1908	54	186	393	413	243	136	102	58	54	38	67	48	51	30	30	1 903

¹⁾ Däraf en egendom, Långanäs, jämlikt Kungl. bref arrendefritt upplåten till Jönköpings läns landsting att användas till uppfostringsanstalt för vanartade barn.

Tab. 7. Utarrenderade egentliga jordbruksdomäner, fördelade efter årligt arrendebelopp per hektar tomt och åker, arrendeåret 1910—1911.

4—123030.

L ä n	Antal domäner med årligt arrendebelopp per hektar tomt och åker om															Summa domäner
	högst 5 kr.	5—10 kr.	10—15 kr.	15—20 kr.	20—25 kr.	25—30 kr.	30—35 kr.	35—40 kr.	40—45 kr.	45—50 kr.	50—60 kr.	60—70 kr.	70—100 kr.	mer än 100 kr.	ej känt	
Stockholms	—	3	9	15	21	9	7	2	1	—	1	—	—	4	—	72
Uppsala	—	4	11	32	15	9	7	1	—	—	2	—	1	—	4	86
Södermanlands	—	—	4	35	40	19	3	5	—	—	1	—	—	—	—	107
Östergötlands	—	—	4	26	84	42	24	6	3	4	6	2	—	1	—	202
Jönköpings	¹⁾ 1	—	1	7	16	31	29	31	18	8	9	2	2	—	1	156
Kronobergs	1	1	5	9	10	12	4	6	3	4	12	3	6	3	—	79
Kalmar	1	4	5	21	29	20	7	6	—	—	—	—	—	—	—	93
Gottlands	—	1	2	2	2	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	8
Blekinge	—	—	—	—	—	2	1	1	—	1	—	1	—	—	—	6
Kristianstads	—	2	17	23	20	22	18	13	12	1	4	—	—	—	—	132
Malmöhus	—	1	3	14	21	14	16	24	18	27	23	8	3	1	23	196
Hallands	1	—	5	5	3	8	2	2	—	—	—	—	—	—	—	26
Göteborgs och Bohus	—	4	6	17	32	20	16	6	2	8	3	1	—	—	—	115
Älfsborgs	1	7	22	26	20	10	3	1	1	—	—	—	—	—	—	91
Skaraborgs	—	3	41	80	52	21	10	1	—	—	1	—	—	—	—	209
Värmlands	1	7	17	6	3	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	36
Örebro	—	1	1	12	25	15	10	3	—	2	—	1	1	—	—	71
Västmanlands	—	1	2	29	31	9	2	1	1	—	1	—	—	—	—	77
Kopparbergs	1	2	5	1	1	—	—	1	—	1	—	—	—	—	—	12
Gäffleborgs	—	—	—	—	1	1	—	2	1	2	—	—	—	—	—	7
Västernorrlands	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Jämtlands	—	2	3	2	1	1	—	—	1	1	—	—	—	—	—	11
Västerbottens	—	—	1	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	2
Norrbottns	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Summa arrendeåret 1910—1911	7	43	164	362	427	267	160	112	62	59	63	18	13	9	28	1 794
» » 1907—1908	7	52	191	405	433	283	162	110	75	59	56	19	10	10	31	1 903

¹⁾ Jfr anm. till tab. 6.

Tab. 8. Utarrenderade egentliga jordbruksdomäner, fördelade efter arrendebelopp per taxeringsvärde af 1 000 kr., arrendeåret 1910—1911.

L ä n	Antal domäner med årligt arrendebelopp per taxeringsvärde af 1 000 kr. om															Summa domäner
	högst 5 kr.	5—10 kr.	10—15 kr.	15—20 kr.	20—25 kr.	25—30 kr.	30—35 kr.	35—40 kr.	40—45 kr.	45—50 kr.	50—60 kr.	60—70 kr.	70—100 kr.	mer än 100 kr.	ej känt	
Stockholms	1	—	2	2	4	5	9	14	12	13	5	2	—	2	1	72
Uppsala	—	—	—	—	5	4	16	21	23	10	7	—	—	—	—	86
Södermanlands	—	—	—	—	9	11	22	18	25	9	11	—	1	—	1	107
Östergötlands	—	1	—	—	6	25	48	53	34	16	13	2	2	—	2	202
Jönköpings	¹⁾ 2	—	—	5	2	9	17	33	32	21	20	10	3	1	1	156
Kronobergs	—	1	2	6	2	10	13	7	11	3	8	14	—	—	2	79
Kalmar	—	—	—	2	6	13	11	19	12	16	10	2	—	1	1	93
Gottlands	—	—	—	—	4	—	3	—	—	—	1	—	—	—	—	8
Blekinge	—	—	—	—	—	3	—	3	—	—	—	—	—	—	—	6
Kristianstads	—	—	1	3	2	14	23	27	30	21	10	1	—	—	—	132
Malmöhus	—	1	2	18	3	22	52	46	30	11	8	—	—	1	2	196
Hallands	—	1	—	—	3	2	3	2	4	1	3	3	—	—	4	26
Göteborgs och Bohus	—	—	—	5	6	19	30	29	13	9	2	—	1	—	1	115
Älfsborgs	—	—	—	1	10	13	25	13	14	5	5	4	1	—	—	91
Skaraborgs	—	—	1	1	5	13	46	42	34	35	25	5	2	—	—	209
Värmlands	—	3	4	6	8	6	5	2	1	—	—	—	—	—	1	36
Örebro	—	—	—	—	—	10	12	18	14	10	6	1	—	—	—	71
Västmanlands	—	—	—	—	3	4	11	23	11	14	8	1	2	—	—	77
Kopparbergs	1	4	1	1	1	2	1	—	—	—	—	—	—	1	—	12
Gäflleborgs	—	1	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	2	1	1	7
Västernorrlands	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Jämtlands	—	2	5	3	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	11
Västerbottens	—	—	—	—	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2
Norrbottnens	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Summa arrendeåret 1910—1911	4	14	18	55	80	186	347	371	300	194	142	45	14	7	17	1 794
„ „ 1907—1908	5	16	22	55	103	207	364	380	340	202	136	36	16	3	18	1 903

¹⁾ Jfr anm. till tab. 6.

Tab. 9. Utarrenderade egentliga jordbruksdomäner, fördelade efter arrendebelopp per hektar tomt och åker samt efter areal, arrendeåret 1910—1911.

Domäner med tomt och åker om	Antal domäner med årligt arrendebelopp per hektar tomt och åker om															Summa domäner
	högst 5 kr.	5—10 kr.	10—15 kr.	15—20 kr.	20—25 kr.	25—30 kr.	30—35 kr.	35—40 kr.	40—45 kr.	45—50 kr.	50—60 kr.	60—70 kr.	70—100 kr.	mer än 100 kr.	ej känt	
högst 5 har	—	—	1	1	—	—	2	2	5	4	8	2	3	3	—	31
5—10 »	—	1	2	2	4	2	3	6	4	4	12	2	3	3	—	48
10—20 »	1	2	8	18	22	38	34	45	20	16	11	7	5	3	—	230
20—30 »	¹⁾ 3	3	14	43	127	96	48	24	8	14	5	1	—	—	—	386
30—40 »	—	3	13	81	102	49	22	12	8	6	5	1	—	—	—	302
40—50 »	—	5	31	59	61	24	9	3	3	5	11	1	1	—	—	213
50—60 »	1	7	18	34	32	13	9	7	3	4	3	2	—	—	—	133
60—70 »	—	6	14	34	21	15	9	1	—	2	2	2	1	—	—	107
70—80 »	—	2	11	19	16	5	9	3	4	—	2	—	—	—	—	71
80—90 »	—	3	11	8	14	5	3	1	2	1	1	—	—	—	—	49
90—100 »	—	1	10	5	5	3	4	1	1	—	—	—	—	—	—	30
100—110 »	—	3	5	11	1	4	1	2	—	—	—	—	—	—	—	27
110—120 »	—	1	6	6	5	4	1	2	2	1	—	—	—	—	—	28
120—130 »	1	3	3	6	—	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	16
130—140 »	—	1	1	1	2	1	1	—	—	—	1	—	—	—	—	8
140—150 »	—	—	5	1	2	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	9
150—160 »	—	1	1	5	—	—	—	—	1	1	—	—	—	—	—	9
160—170 »	—	—	1	3	1	1	—	—	—	—	1	—	—	—	—	7
170—180 »	—	—	—	3	4	—	2	—	—	—	1	—	—	—	—	10
180—190 »	—	—	—	2	2	—	—	1	1	—	—	—	—	—	—	6
190—200 »	—	—	—	—	3	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	4
mer än 200 har	1	1	9	20	3	4	2	2	—	—	—	—	—	—	—	42
ej känd areal	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	28	28
Summa arrendeåret 1910—1911	7	43	164	362	427	267	160	112	62	59	63	18	13	9	28	1 794
» » 1907—1908	7	52	191	405	433	283	162	110	75	59	56	19	10	10	31	1 903

¹⁾ Jfr anm. till tab. 6.

Tab. 10. Utarrenderade egentliga jordbruksdomäner, fördelade efter arrendebelopp per taxeringsvärde af 1 000 kr. samt efter areal, arrendeåret 1910—1911.

Domäner med tomt och åker om	Antal domäner med årligt arrendebelopp per taxeringsvärde af 1 000 kr. om															Summa domäner
	högst 5 kr.	5—10 kr.	10—15 kr.	15—20 kr.	20—25 kr.	25—30 kr.	30—35 kr.	35—40 kr.	40—45 kr.	45—50 kr.	50—60 kr.	60—70 kr.	70—100 kr.	mer än 100 kr.	ej kändt	
högst 5 har	—	1	2	1	—	2	—	2	—	1	4	12	2	2	2	31
5—10 »	—	2	—	3	5	6	7	2	9	3	7	1	1	2	—	48
10—20 »	—	2	2	11	9	24	41	34	42	23	25	9	4	2	2	230
20—30 »	2	2	5	7	10	47	81	76	59	48	36	8	3	—	2	386
30—40 »	—	1	1	7	17	27	47	81	55	41	16	5	1	—	3	302
40—50 »	—	1	1	4	7	19	43	52	38	24	16	5	2	—	1	213
50—60 »	—	1	1	3	9	13	28	22	21	22	7	2	1	—	3	133
60—70 »	—	1	1	2	5	8	27	23	20	10	9	—	—	—	1	107
70—80 »	—	1	—	—	6	6	19	14	14	4	6	1	—	—	—	71
80—90 »	—	—	1	1	2	6	9	10	11	5	4	—	—	—	—	49
90—100 »	—	—	—	—	3	4	6	9	5	1	2	—	—	—	—	30
100—110 »	—	—	2	—	1	3	5	5	5	1	4	1	—	—	—	27
110—120 »	—	—	1	—	—	2	10	6	5	2	1	—	—	1	—	28
120—130 »	1	—	—	—	—	1	2	7	1	2	1	1	—	—	—	16
130—140 »	—	—	—	—	—	1	1	3	1	1	1	—	—	—	—	8
140—150 »	—	—	—	—	3	—	—	2	1	2	—	—	—	—	1	9
150—160 »	—	—	—	—	—	2	3	2	—	—	1	—	—	—	1	9
160—170 »	—	—	—	—	—	1	—	4	2	—	—	—	—	—	—	7
170—180 »	—	—	—	—	—	—	4	5	1	—	—	—	—	—	—	10
180—190 »	—	—	—	—	—	2	2	1	1	—	—	—	—	—	—	6
190—200 »	—	—	—	—	—	—	—	3	—	1	—	—	—	—	—	4
mer än 200 har	—	1	—	1	2	8	10	8	6	3	2	—	—	—	1	42
ej känd areal	1	1	1	15	1	4	2	—	3	—	—	—	—	—	—	28
Summa arrendeåret 1910—1911	4	14	18	55	80	186	347	371	300	194	142	45	14	7	17	1 794
» » 1907—1908	5	16	22	55	103	207	364	380	340	202	136	36	16	3	18	1 903

1) Jfr anm. till tab. 6.

Tab. 11. Utarrenderade egentliga jordbruksdomäner, fördelade efter arrendebelopp per hektar tomt och åker samt efter arrendekontraktets årtal, arrendeåret 1910—1911.

Arrendekontraktets årtal	Antal domäner med årligt arrendebelopp per hektar tomt och åker om															Summa domäner
	högst 5 kr.	5—10 kr.	10—15 kr.	15—20 kr.	20—25 kr.	25—30 kr.	30—35 kr.	35—40 kr.	40—45 kr.	45—50 kr.	50—60 kr.	60—70 kr.	70—100 kr.	mer än 100 kr.	ej känt	
1887 och dessförinnan	1	—	1	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	11	14
1888	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3	3
1889	—	2	14	20	15	8	6	3	1	1	—	—	—	—	70	
1890	—	3	22	45	39	12	7	9	—	4	3	—	—	2	147	
1891	—	3	9	11	16	14	7	4	3	3	1	2	1	—	75	
1892	—	1	6	10	13	10	7	8	2	4	3	5	—	6	75	
1893	—	2	5	21	29	18	20	5	7	5	4	2	2	—	121	
1894	—	2	10	27	34	27	17	13	7	6	9	1	1	1	159	
1895	—	4	14	35	27	22	16	8	10	3	1	1	—	1	142	
1896	—	2	10	35	37	11	15	4	2	3	3	—	1	—	123	
1897	—	—	3	16	16	8	6	3	4	2	1	1	—	—	60	
1898	1	1	2	19	26	10	6	5	2	1	3	—	1	2	79	
1899	1) 2	2	14	21	38	24	6	10	3	6	4	—	1	—	131	
1900	—	—	10	17	19	8	4	8	1	1	1	—	—	—	69	
1901	—	1	5	7	12	9	6	1	1	1	1	—	1	—	45	
1902	—	—	2	6	3	1	2	2	2	2	1	—	—	—	21	
1903	—	—	—	9	10	13	6	3	2	3	6	—	—	—	52	
1904	—	—	2	5	15	16	4	4	6	4	—	—	1	—	57	
1905	—	1	8	1	15	7	4	4	1	3	4	—	—	1	49	
1906	—	2	6	16	9	8	7	3	4	1	2	—	—	—	58	
1907	—	—	8	15	15	18	6	4	—	1	3	2	—	1	73	
1908	1	3	2	5	4	4	—	3	1	1	1	—	1	1	27	
1909	1	5	8	18	32	16	6	8	2	4	12	2	3	2	119	
1910	1	9	3	3	3	3	1	—	1	—	—	1	—	—	25	
Summa arrendeåret 1910—1911	7	43	164	362	427	267	160	112	62	59	63	18	13	9	28	1 794
» » 1907—1908	7	52	191	405	433	283	162	110	75	59	56	19	10	10	31	1 903

1) Jfr anm. till tab. 6.

Tab. 12. Utarrenderade egentliga jordbruksdomäner, fördelade efter arrendebelopp per taxeringsvärde af 1 000 kr. och efter arrendekontraktets årtal, arrendeåret 1910—1911.

Arrendekontraktets årtal	Antal domäner med årligt arrendebelopp per taxeringsvärde af 1 000 kr. om															Summa domäner
	högst 5 kr.	5—10 kr.	10—15 kr.	15—20 kr.	20—25 kr.	25—30 kr.	30—35 kr.	35—40 kr.	40—45 kr.	45—50 kr.	50—60 kr.	60—70 kr.	70—100 kr.	mer än 100 kr.	ej känt	
1887 och dessförinnan	2	1	1	5	—	4	—	1	—	—	—	—	—	—	—	14
1888	—	—	—	2	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3
1889	—	—	—	2	4	16	20	12	8	6	2	—	—	—	—	70
1890	—	1	—	6	8	21	34	35	22	11	7	1	1	—	—	147
1891	—	2	2	3	1	8	14	24	10	7	3	1	—	—	—	75
1892	—	1	—	7	2	4	18	12	13	13	4	1	—	—	—	75
1893	—	1	1	4	1	10	21	27	23	16	13	1	2	1	—	121
1894	—	—	—	3	4	20	37	36	32	19	6	1	1	—	—	159
1895	—	—	1	3	11	18	22	31	31	12	8	2	2	1	—	142
1896	—	1	—	1	6	12	35	29	20	13	6	—	—	—	—	123
1897	—	1	—	—	—	11	16	7	11	6	4	3	—	1	—	60
1898	1	—	1	—	2	6	19	17	13	7	8	2	3	—	—	79
1899	1) ¹⁾ 1	3	1	3	4	13	22	35	26	7	13	2	1	—	—	131
1900	—	1	1	1	6	8	15	20	7	6	2	2	—	—	—	69
1901	—	1	1	1	1	5	5	10	6	5	6	2	—	1	—	45
1902	—	—	—	1	—	3	7	2	3	2	2	1	—	—	—	21
1903	—	—	—	1	1	2	5	10	11	7	10	5	—	—	—	52
1904	—	—	1	1	1	4	11	10	12	10	5	2	—	—	—	57
1905	—	—	1	—	4	2	6	5	14	10	5	1	—	—	1	49
1906	—	—	—	1	1	2	10	13	7	12	9	1	1	—	1	58
1907	—	—	1	2	3	3	15	6	13	8	14	4	—	—	4	73
1908	—	—	1	1	3	6	3	7	2	2	2	—	—	—	—	27
1909	—	—	2	5	9	7	11	20	15	12	13	13	3	3	6	119
1910	—	1	3	2	7	1	1	2	1	3	—	—	—	—	4	25
Summa arrendeåret 1910—1911	4	14	18	55	80	186	347	371	300	194	142	45	14	7	17	1 794
» » 1907—1908	5	16	22	55	103	207	364	380	340	202	136	36	16	3	18	1 903

¹⁾ Jfr anm. till tab. 6.

- V) Brännvins tillverkning och försäljning samt socker- och maltdryckstillverkningen,** af Kontrollstyrelsen [Byrån för kontroll å tillverkningsavgifter; Finansdepartementets kontroll- och justeringsbyrå; Kontroll- och justeringsstyrelsen].
 Brännvins tillverkning och försäljning: tillverkningsåren 1873/1874—1885/1886.
 Brännvins tillverkning och försäljning samt hvitbetssockertillverkningen: tillverkningsåren 1886/1887—1902/1903.
 Brännvins tillverkning och försäljning samt hvitbetssocker- och maltdryckstillverkningen: tillverkningsåren 1903/1904—1905/1906.
 Brännvins tillverkning och försäljning samt socker- och maltdryckstillverkningen: tillverkningsåren 1906/1907—1910/1911.
- X) Afönings- och pensionsstatistik,** af Statistiska centralbyrån: häftena I: 1—9, utgifna åren 1881—1912.
- Y) Sparbanksstatistik.**
- I. Sparbanker och liknande penninginrättningar [Sparbanker och folkbanker], af Statistiska centralbyrån: åren 1893—1910. [Årgångarna 1860—1892 offentliggjorda i Statistisk tidskrift.]
 - II. Postsparbanken, af Styrelsen för postsparbanken: åren 1893—1910.* [Årgångarna 1884—1892 särskildt offentliggjorda.]

Sveriges officiella statistik.

[År afdelning förut offentliggjord i serien Bidrag till Sveriges officiella statistik, angifves inom parentes afdelningens littera i nämnda serie.]

Folkmängden och dess förändringar.

Folkmängden inom administrativa områden den 31 december: åren 1910 och 1911, af Statistiska centralbyrån. [Litt. A.]

Ut- och invandring år 1911, af Statistiska centralbyrån. [Litt. A.]

Hälsa- och sjukvård.

Hälsa- och sjukvård vid armén år 1911, af Arméförvaltningens sjukvårdsstyrelse.

Hälsa- och sjukvård vid marinen 1911/12, af marinöfverläkaren.

Landtmåteri.

Landtmåteri år 1911, af Landtmäteristyrelsen. [Litt. O.]

Jordbruk och boskapsskötsel.

Årsväxten: åren 1911 och 1912, af Statistiska centralbyrån. [Litt. N.]

Industri och bergshandtering.

Bergshandteringen år 1911, af Kommerskollegium. [Litt. C.]

Lotsverket.

Lotsverket år 1911, af Lotsstyrelsen. [Litt. T.]

Postverket.

Postverket år 1911, af Generalpoststyrelsen. [Litt. M.]

Telefon och telegraf.

Telefon och telegraf år 1911, af Telegrafstyrelsen. [Litt. I.]

Sparbanker.

Postsparbanken år 1911, af Styrelsen för postsparbanken. [Litt. Y: II.]

Försäkringsväsen.

Riksförsäkringsanstalten år 1911, af anstalten.

Socialstatistik.

Arbetarettillgång, arbetstid och arbetslön inom Sveriges jordbruk år 1911, af Kommerskollegii afdelning för arbetsstatistik.

Fångvård.

Fångvården år 1911, af Fångvårdsstyrelsen. [Litt. G.]

Allmänna val.

Riksdagsmannavalet åren 1909—1911, af Statistiska centralbyrån. [Litt. R.]

Landstingsmannavalet år 1912, af Statistiska centralbyrån. [Litt. R.]

Statistiska meddelanden.

Ser. A. Tillfälliga statistiska undersökningar.

I: 1. Dödlighets- och lifslängdstabeller för åren 1816—1910, af Statistiska centralbyrån.

I: 2. Statens utarrenderade domäner arrendeåret 1910—1911, af Statistiska centralbyrån.

Ser. D. Järnvägsstatistiska meddelanden, af Järnvägsstyrelsen: år 1912 häft. 1—10.

Ser. E. Uppgifter om bankerna, af Bankinspektionen: år 1912, häft. 1—12.

Ser. F. Sociala meddelanden, af Kommerskollegii afdelning för arbetsstatistik: år 1912, häft. 1—11.

